

Gabrijela Buljan

Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku

gbuljan@ffos.hr

Ima li mjesta za preobrazbu u denominalnoj tvorbi hrvatskih glagola?

U hrvatskom jezikoslovlju nalazimo razne opise tvorbe hrvatskih glagola od različitih vrsta riječi. Nažalost ti su opisi nerijetko nedorečeni. Nedostaje im kritičko propitivanje podataka s obzirom na rasprave koje dominiraju morfološkom teorijom, ponajprije o prirodi derivacijskih i fleksijskih kategorija, odnosno njihovu razgraničenju (ali vidi Marković 2012). Cilj je ovoga rada istaknuti neke nedorečenosti u opisu tvorbe hrvatskih glagola od vrsta riječi koje nisu glagol koje proizlaze iz takve situacije. Razmotrit ćemo neke argumente za alternativna tumačenja onoga što se smatra tvorbom hrvatskih glagola od imenica sufiksima *-i-*, *-a-*, *-ov-a-*, zbog kojih držimo da je uvriježene stavove potrebno barem pumnije obrazložiti, ako već ne i izmijeniti. Pritom mislimo na pitanje statusa i funkcija tih sufikasa u strukturi denominalnih glagola s obzirom na to da se pregledom literature može utvrditi: (a) izostanak obrazloženja za opise dotičnih sufikasa kao derivacijskih, (b) postojanje, u stranoj literaturi, alternativnih opisa analognih tvorbenih postupaka u drugim slavenskim jezicima, ali i hrvatskih podataka, u kojima odgovarajući/dotični sufixi nisu (primarno) derivacijski, (c) izostanak kritičkog osvrta na gore spomenuta teorijska pitanja iz kojeg bi mogao proizaći argumentiraniji, ako već ne i potpuno drukčiji opis hrvatskih denominalnih glagola s trima sufiksima. Budući da argumenti koje ćemo izložiti upućuju na stupnjevitu narav triju sufikasa, tj. da oni nisu ni idealna sredstva ni isključivo simptomi tvorbe glagola od imenica, smatramo da nema mjesta za bilo kakvu isključivost u analizi dotičnih glagola, što znači i za kategoričko 'ne' kao odgovor na pitanje iz naslova.

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet su ovog rada sufiksi *-i-* (*-iti*), *-a-* (*-ati*), *-ov-a-* (*-ovati*)¹ koje nalazimo u glagola nastalih iz imenica, poput onih u primjerima (1–3). Ti su sufiksi, po svemu sudeći, prisutni i u nemotiviranih glagola, poput onih u (4) do (6).²

(1) mast-i-ti (< mast)	(4) ruš-i-ti
mast-i-m mast-i-mo	ruš-i-m ruš-i-mo
mast-i-š mast-i-te	ruš-i-š ruš-i-te
mast-i-∅ mast-∅-e	ruš-i-∅ ruš-∅-e
(2) lopt-a-ti (< lopta)	(5) kop-a-ti
lopt-a-m lopt-a-mo	kop-a-m kop-a-mo
lopt-a-š lopt-a-te	kop-a-š kop-a-te
lopt-a-∅ lopt-a-(j)u	kop-a-∅ kop-a-(j)u
(3) škol-ov-a-ti (< škola)	(6) kup-ov-a-ti
škol-u-je-m škol-u-je-mo	kup-u-je-m kup-u-je-mo
škol-u-je-š škol-u-je-te	kup-u-je-š kup-u-je-te
škol-u-je-∅ škol-u-∅-(j)u	kup-u-je-∅ kup-u-∅-(j)u

Ako sufiksima *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* u (1–3) pristupimo sa stajališta tvorbe riječi, čini se prirodnim smatrati ih sredstvima za izvođenje glagola iz imenica. Uz *mastiti*, *-i-* nalazimo u nizu drugih denominalnih glagola, npr. *kolčiti*, *crnčiti*, *štetiti*; *-a-* u *komadati*, *križati*, *googlati*; *-ov-a-* u *bagerovati*, *logorovati*, *mirovati*. Tako im se i pristupa u hrvatskoj tvorbenoj literaturi.

Ako, pak, sufiksima *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* u (4–6) pristupimo sa stajališta fleksije, stvari izgledaju drugačije. Oni su dio fleksijskog ustroja nemotiviranih glagola gdje kao osnovotvorni, tj. tematski sufiksi označuju različite glagolske kategorije. U hrvatskoj morfološkoj literaturi (oblikotvorju) uzimaju se kao temelj za razvrstavanje glagola u pojedine vrste i razrede.³ Tako su glagoli u primjerima (4–6) nesvršeni, glagol u (4) pripada prvom razredu četvrte vrste, glagol u (5) prvom razredu pete vrste, glagoli u (6) prvom razredu šeste vrste.⁴

No nesvršeni su i glagoli u nizu (1–3). Osim toga, glagol u (1), kao i glagol u (4), pripada prvom razredu četvrte vrste, glagol u (2), kao i glagol u (5), prvom razredu pete vrste, glagol u (3), kao i glagol u (6), prvom razredu

1 Bilježenje sufikasa s infinitivnim 'ti' karakteristično je za Babića (2002), koji sufikse promjenjivih riječi tumači kao dvomorfemske tvorbenooblične cjeline (str. 41–42). U pregledu literature afikse ćemo bilježiti onako kako su bilježeni u dotičnim izvorima.

2 Pod pojmom 'nemotivirani glagol' podrazumijevamo glagole za koje se sa sinkronijskog stajališta može reći da nisu nastali od neke druge vrste riječi primjenom kakvog tvorbenog sredstva.

3 Doduše, spominju se i u *tvorbi* glagola od glagola kao sredstva stvaranja vidskih opreka, iako se tu radi o morfološkim paradigmama u okviru iste vrste riječi.

4 Ovdje i u nastavku teksta službit ćemo se sustavom razvrstavanja koji su predložili Silić i Pranjković (2007).

šeste vrste. Zbog toga se za sufikse u nizu (1–3) može reći da su (i) fleksijski – tematski (osnovotvorni). Kako se za sufikse u nizu nemotiviranih glagola u (4–6) ne može reći da su (i) tvorbeni jer su dio ustroja nemotiviranih glagola, funkcija je tih sufikasa, čini se, primarno fleksijska.

Cilj je ovoga rada analizirati što nam hrvatski gramatički priručnici i autori govore, tj. ne govore o tvorbi glagola poput onih u (1–3) i razmotriti postoje li argumenti temeljem kojih bismo, slijedom pretpostavki iznesenih u (a) i (b), mogli doći do teze iznesene u (c):

- (a) sufiksi u (1–3) i (4–6) jednaki su likom, ali i funkcijom. Njihova je funkcija (kumulativno) iskazivanje nekih od temeljnih glagolskih kategorija, prvenstveno vida i glagolske vrste
- (b) budući da primjenom kriterija za razlikovanje fleksijske od derivacijske morfologije možemo zaključiti da su te funkcije, tj. njihovi eksponenti u primjerima (4–6) pretežito fleksijske naravi (ali vidi Marković 2012: 107, i niže), slijedom pretpostavke (a) nositelji tih funkcija pretežito su fleksijske naravi i u nizu (1–3). Iz toga proizlazi:
- (c) hrvatski glagoli u nizu (1–3) nastali su od imenica bez eksplicitnog derivacijskog sredstva – preobrazbom.

Protiv pretpostavki (b) i (c) manje–više prešutno ide hrvatska tradicija opisa (tvorbe) glagola (dio 2), dok o pretpostavci (a) ne nalazimo u hrvatskim gramatičkim priručnicima jasno izrečene stavove. U prilog svim pretpostavkama idu opisi drugih slavenskih jezika pa i hrvatskog od strane pojedinih stranih autora (dio 3), neka opća funkcionalno–tipološka poopćenja u tvorbi riječi (dio 4) i neki od kriterija za razlikovanje fleksijske i derivacijske morfologije (dio 5).

Budući da se kriteriji iz dijela 5 mogu tumačiti različito, da ne upućuju svi na jednoznačan odgovor i da su neki od njih stupnjevite naravi, otvara se mogućnost prihvatanja tvrdnje (c) u određenoj mjeri. To, naravno, može narušiti ekonomičnost opisa, ali je prihvatljivo pod pretpostavkom prototipnog ustroja globalnih morfoloških kategorija ‘fleksija’ i ‘derivacija’ i preobrazbe kao tvorbenog sredstva (Rosch 1975, 1978, Manova 2005a, 2011, vidi dolje). Uostalom, iako se ne može bezrezervno tvrditi da su glagoli poput onih u (1–3) nastali bez tvorbenog sufiksa – jer ne upućuju nužno *svi* kriteriji na takav zaključak, činjenica da je taj zaključak spojiv s *nekim* kriterijima znači da se bezrezervno ne može tvrditi ni suprotno – da su *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* nedvojbeno derivacijski sufiksi.

Ovim radom želimo istaknuti da, bez obzira na to kakav konačan sud donijeli o statusu dotičnih sufikasa i njima tvorenih glagola, on mora biti utemeljen na odmjeraivanju relevantnih kriterija i mogućih alternativnih tumačenja, što u našoj literaturi u pravilu nedostaje. Naš je stav (vidi dio 5) da se tvorba hrvatskih glagola treba opisati pod pretpostavkom derivacijsko–fleksijskog kontinuuma na čijim se krajevima nalaze prototipno fleksijske, odnosno prototipno derivacijske kategorije, dok se u njegovu središtu različiti glagolski afiksi, tradicionalno opisani kao derivacijski, različito smještaju u odnosu na krajnje

točke. Ovdje ćemo govoriti samo o sufiksima *-i-*, *-a-*, *-ov-a-* jer se oni najviše približavaju prototipu fleksije, tj. odgovarajući glagoli najbliži su statusu glagola tvorenih preobrazbom. Prvo, ti sufixi nose vrlo uopćena vidska značenja ‘svršeno – nesvršeno’ (uopćenost značenja karakteristična je za fleksiju), za razliku od prefikasa koji imaju konkretnija glagolskovidna značenja i izazivaju značajniju leksičkosemantičku promjenu, npr. *jesti* nasuprot sativnom *najesti se*, *roniti* nasuprot ingresivnom *zaroniti*, *pisati* nasuprot *prepisati*, *prodati* nasuprot *rasprodati*, što je svojstvo derivacijskih afikasa (Bybee 1985, Dickey 2000). Zbog značajnije leksičkosemantičke promjene nećemo govoriti ni o sufiksima za tvorbu pejorativnih (*glumatati*), deminutivnih glagola (*pjevušiti*), glagola neusmjerenog kretanja/radnje (*glavinjati*, *čupinjati*) i sl., neovisno o njihovu statusu s obzirom na druge kriterije. Zbog ograničenja prostora raspravu o svim tim afiksima ostavit ćemo za drugu priliku. Konačno, govorit ćemo samo o preobrazbi imenica u glagole jer je ona morfološki najkompleksnija s obzirom na to da povezuje dvije promjenjive vrste riječi.

1.2. Uvodno o preobrazbi

Preobrazba (konverzija), koju ugrubo možemo opisati kao tvorbu riječi od drugih vrsta riječi bez eksplicitnih derivacijskih sredstava,⁵ najplodnije je sredstvo tvorbe glagola u engleskom jeziku (Plag 1999, 2003; Lieber 2004; Adams 2001; Marchand 1969. itd.).

O preobrazbi u glagole u hrvatskom se jezikoslovlju uopće ne govori ili se ona rubno spominje, ali kao nepostojeći obrazac (vidi dio 2). Na prvi se pogled može učiniti da se glagolska preobrazba⁶ u hrvatskom jednim potezom može odbaciti pozivanjem na različit tipološki status dvaju jezika. Engleski je u velikoj mjeri analitički, hrvatski sintetički, što podrazumijeva njihovu različitu spremnost na morfološko iskazivanje gramatičkih i tvorbenih funkcija. No takvo objašnjenje nije zadovoljavajuće.

Prvo, hrvatska tvorba priznaje nastanak drugih, promjenjivih i nepromjenjivih, vrsta riječi preobrazbom. Govori se o poimeničenju pridjeva, popridjevljenju glagolskih priloga i pridjeva, pouzvičenju imenica itd. (vidi dio 2). Pritom se uvažavaju popratne morfološke prilagodbe nastalih preobrazbi novoj vrsti riječi kao što su gubitak, promjena ili dodavanje fleksije, bez obzira na to jesu li te promjene potpune ili djelomične. Činjenica da u tim slučajevima tvorbeno povezani leksemi nemaju istovjetne fleksijske oblike nije dovela u pitanje

5 Nema dijela ove definicije koja nije predmetom prijedora, npr. je li bit preobrazbe u odsustvu derivacijskog ili prisutnosti nultog afiksa? Je li promjena vrste riječi kriterij za preobrazbu ili se ona događa i unutar vrsta riječi? Kako razgraničiti preobrazbu od semantičkog proširenja, sinkretizma i leksičke multifunktionalnosti karakteristične za izolativne jezike? Iako se može učiniti da je zbog tih otvorenih pitanja preuranjeno govoriti o preobrazbi u hrvatskom, valja imati na umu da se zbog njih ne poriče postojanje preobrazbe u engleskom, barem u prototipnim primjerima, koji uključuju promjenu vrste riječi. To što rubovi preobrazbe kao kategorije nisu jasni ne znači da ona ne postoji, posebno ako je za početak potrebno utvrditi postoje li ikakve naznake njezine prisutnosti u jeziku.

6 U ovom radu koristit ćemo se nazivom *glagolska preobrazba* i za tvorbeni način i za njime tvorene lekseme.

njihovu tvorbenu povezanost preobrazbom. Zašto bi to bilo drukčije u slučaju glagola?⁷

Drugo, nedvojbeno je da su zbog analitičke naravi engleskog jezika neki oblici engleskih glagola tvorenih preobrazbom istovjetni oblicima polaznih leksema,⁸ npr. glagol *to grease* ('mastiti') u kanonskom je obliku jednak imeničkoj bazi *grease* ('mast'). Taj se tip preobrazbe zato naziva homonimnom preobrazbom (Dokulil 1968: 223, Štekauer i sur. 2012: 218)⁹ iako se nastali glagoli uslijed promjene otvaraju glagolskoj fleksiji, npr. –s '3. lice jednine prezenta indikativa' ili –ed 'prošlo vrijeme'. Nedvojbeno je i da zbog sintetičkog ustroja hrvatskog jezika hrvatske glagolske izvedenice ni u jednom svojem obliku, uključujući kanonski, nisu istovjetne oblicima polaznog leksema. No neke od tih izvedenica u stranoj se literaturi ipak smatraju nehomonimnom preobrazbom (Dokulil 1968: 223, Štekauer i sur. 2012: 220). O tome u nas nema govora. Prešutno se pretpostavlja da su sufiksi –i-, –a-, –ov-a-, nekad i –ev-a-, –iv-a-, dakle isti oni koji se izvan rasprava o tvorbi smatraju eksponentima gramatičkih kategorija vida, načina i glagolske vrste (vidi dio 2)¹⁰ – derivacijski. Pitanje što je – i u kojoj mjeri – fleksijsko, a što je – i u kojoj mjeri – derivacijsko u morfološkoj strukturi hrvatskih denominalnih glagola stoga je presudno za pitanje iz naslova i njemu ćemo se posvetiti u dijelu 5.

Recimo preliminarno, ako se funkcija derivacijskih sufikasa kao sredstava za tvorbu leksema može razlučiti od funkcije fleksijskih sufikasa kao elemenata morfosintakse, a gore spomenuti sufiksi u denominalnih glagola primjenom kriterija svrstati samo/pretežito u potonju kategoriju, i u hrvatskom imamo

-
- 7 Manova (2011: 7) sličnu situaciju opaža u gramatici ruske akademije (poziva se na Švedovu i sur. 1980: 303f, 333ff; ali i Valginu i sur. 1964: 135), smatrajući začuđujućim to što se nulta sufiksacija podrazumijeva ako je riječ o dodavanju imeničke ili pridjevske fleksije, dok se u slučaju dodavanja glagolske fleksije (tematskih sufikasa i infinitivnih sufikasa) govori o konkatenativnoj derivaciji.
- 8 Babić (2002: 25) polazne lekseme naziva 'osnovna riječ', Samardžija (2001: 74) 'osnovni leksem'. Kako bismo izbjegli terminološku konfuziju zbog uporabe pridjeva 'osnovn-a/-i' u nazivima za dvije različite pojave: 'osnovni leksem/riječ' u gornjem smislu nasuprot 'osnovi riječi' za dio riječi preostao nakon odbijanja fleksijskih afikasa, koristit ćemo se neutralnim nazivom 'polazni leksem' (imenica itd.) ili 'baza' (Bauer 1983: 20–21) kad god ne bude praktično/potrebno odrediti iz kojeg se dijela morfološke strukture polaznog leksema glagol izvodi: korijena ili (složenije) osnove. Prema Baueru 'baza' je bilo koji oblik na koji se mogu dodati bilo kakvi afiksi. Marković (2012: 53) termin 'baza' smatra korisnim neutralnim hiperonimom za dvije vrste osnova: obličnu osnovu (= baza na koju se pričvršćuju fleksijski afiksi) i tvorbenu osnovu (= baza na koju se pričvršćuje derivacijski afiks).
- 9 Kad bi uvjet za preobrazbu bila potpuna istovjetnost dvaju leksema u svim kontekstima, preobrazbu ne bismo imali ni u engleskom. Taj bi uvjet zadovoljili samo izolativni jezici, u kojima se većina 'riječi' može u nepromijenjenom obliku upotrijebiti u npr. glagolskim i imeničkim kontekstima (Bauer, usm. kom. u Štekauer i sur. 2012: 213–214). No tu se potpuno gubi smisao pojma 'preobrazba', koji pretpostavlja ontološku asimetriju između osnovnog i izvedenog oblika. Time se, gotovo kao uvjet za preobrazbu, nameće određena količina fleksijske 'buke'.
- 10 U pravilu se o tim sufixima na dvama mjestima (u tvorbi riječi i/ili oblikotvorju) govori kao da je riječ o nepovezanim pojavama, što smatramo nepoželjnim.

uvjete za glagolsku preobrazbu.¹¹ U tom bi slučaju spomenuti sufixi bili simp-tomi, a ne (primarno) sredstva za tvorbu novih glagola. U paru *mast – mastiti* fleksijskim bi se sufixima preobrazba prilagodila morfosintaktičkoj kategoriji i sintaktičkom kontekstu. Fleksijom na kraju osnove glagola iskazalo bi se lice, broj, u nekim slučajevima i rod (*masti-ti*: *-m*, *-š*, *-o* itd., usp. i nemotivirani glagol *ruši-ti*: *-m*, *-š*, *-o*). Fleksijom unutar osnove nastalog glagola, gore u tematskom sufixu *-i-* (usp. *mast-i-ti* i *ruš-i-ti*), kumulativno bi se izrazile inherentne glagolske kategorije (vidi dio 2 i 5), prema Markoviću (2012: 197) ‘glagolska vrsta/razred’, ‘nesvršeno’, ‘aktiv’, ‘prezent’, ‘indikativ’. O svemu više u nastavku.

2. Pregled hrvatske literature o tvorbi glagola od imenica

U pregledu koji slijedi ne težimo k iscrpnosti. Cilj nam je istaknuti neke nedorečenosti u opisima hrvatske glagolske tvorbe koje smatramo posljedi-com nedovoljne posvećenosti tvorbi glagola od vrsta riječi koje *nisu* glagol i prešutne pretpostavke da je samo po sebi jasno što je u strukturi glagola flek-sijsko, a što derivacijsko. U opisu tvorbe hrvatskih glagola najviše se govori o tvorbi glagola od glagola,¹² koja, barem u slučaju sufixalne tvorbe vidskih opreka ‘svršeno – nesvršeno’ i prema nekim kriterijima iz dijela 5, nije primjer prototipne derivacijske morfologije. Zato smatramo da treba jasno obrazložiti iz kojih se teorijskih razloga o tom aspektu glagolskih paradigmi govori u okviru tvorbe riječi.¹³

O nedovoljno jasnom statusu vida u hrvatskoj literaturi govori dijelom i podatak da jezični priručnici obično o (im)perfektivizaciji govore u okviru tvorbe riječi, dok npr. Barić i sur. (1997) o tvorbi vidskih parnjaka govore i u dijelu o tvorbi i u morfologiji. Babić u poglavlju o morfologiji (Babić i sur. 1991: 669–670) vid smatra gramatičkom kategorijom glagola »koja *svakomu* glagolu i svakomu konkretnom glagolskom obliku daje određeno *opće* značenje«,¹⁴ ali za opis perfektivizacije i imperfektivizacije upućuje na *Tvorbu riječi* (Babić 1991). Za našu bi raspravu bilo dobro da u tim radovima postoje jasni argumenti za svrstavanje glagolskovidskih podataka pod okrilje derivacije i/ili fleksije. Ovako ćemo sagledati različite implikacije koje, u nedostatku takvih argumenata, po-stojeći opisi mogu imati za ono što mi smatramo prototipnom tvorbom glagola

11 Pod pojmom ‘fleksijski sufix’ podrazumijevamo i osnovotvorne sufixe (‘tematske sufixe’) i oblikotvorne sufixe, odnosno i predstavnike tzv. ‘inherentne fleksije’ i ‘kontekstualne fleksije’ (Booij 1996). Prve smatramo manje prototipnom fleksijom od potonjih, ali još uvijek fleksijom, za razliku od npr. Markovića (2012: 188). O tome više u dijelovima 2 i 5.

12 U Babićevoj monografiji (2002) tvorba glagola opisana je na 55 stranica teksta (usp. 313 stranica opisa tvorbe imenica), od čega su čak 42 stranice posvećene opisu tvorbe glagola od glagola, što u znatnom broju slučajeva podrazumijeva opis tvorbe vidskih varijanti.

13 Jasno je da je *praktično* o čistim vidskim oprekama govoriti na istom mjestu gdje se govori i o vidskim oprekama popraćenim dodatnim semantičkim promjenama zbog kojih potonje pojave više nalikuju derivaciji.

14 Naglasak je naš, kako bismo ukazali na dva ključna elementa u definiciji prema kojima bi se, u skladu s kriterijima iz dijela 5, vid morao tumačiti kao fleksijska kategorija – obveznost kategorije i općenitost značenja.

– tvorbom novih glagola od drugih vrsta riječi i eventualnoj ulozi preobrazbe u tim procesima. Time ćemo otvoriti neka teorijska pitanja čija razrada slijedi u dijelu 5.

U opisu tvorbe glagola u Babićevoj monografiji (Babić 1991, 2002) najviše prostora posvećeno je tvorbi glagola od glagola i u okviru toga opisu tvorbe vidskih opreka. U području sufiksacije opisuju se, doduše, i sufiksi za izražavanje načina vršenja radnje (iterativizacija, glagoli neusmjerenog kretanja), deminutivnost i pejorativnost, a u području prefiksacije, uz vidske opreke, navode se i dodatna značenja prefikasa. Ipak, vid se ističe kao kategorija kojom su motivirane različite morfološke preinake polaznog glagola.

Među 13 manje–više plodnih sufikasa koje Babić (2002: 503) navodi u deverbaloj tvorbi glagola nalaze se i četiri sufiksa za tvorbu glagola od imenica: sufiksi *-ati*, *-iti*, *-ovati* i, manje plodan, *-irati*.¹⁵ No dok se u deverbaloj tvorbi manje plodnim¹⁶ sufiksima *-ati*, *-iti*, *-ovati* pripisuje uloga imperfektivizacije, npr. *-iti: dovesti* → *dovòditi*; *-ati: sjèsti* → *sjèdati*, *ròditi* → *rádati*; *-ovati: samo* u *kúpiti* → *kupòvati*; ponekad i perfektivizacije u slučaju sufiksa *-iti: bacati* → *baciti*, ti se sufiksi smatraju plodnim sredstvima za izvođenje glagola od imenica, npr. *-iti: kúma* → *kúmiti*; *-ati: klíca* → *klícati*; *-ovati: zbor* → *zboròvati*, pri čemu se vidska obilježja ili ne spominju, npr. u glagola na *-ati* (Babić 2002: 504–6), ili se, u glagola na *-iti* i *-ovati*, spominju usputno, ne dovodeći ih u izravnu vezu s dotičnim sufiksima (ibid. 506–10). Iako bi se slabija plodnost navedenih sufikasa u deverbaloj tvorbi, a plodnost u denominalnoj glagolskoj leksiku mogla tumačiti kao posljedica (postupne) specijalizacije vidskih sufikasa za izvođenje glagola iz imenica, Babić (2002) o tome ne govori, zbog čega se stječe (pogrešan?) dojam dihotomiziranog pogleda na funkciju navedenih sufikasa u dvjema domenama: kao ekspanzija vidstva u deverbaloj domeni i kao derivacijskih sufikasa u denominalnoj. To što se ipak smatra da denominalni glagoli imaju vidska svojstva samo znači da je u denominalnim glagolima potrebno barem načelno objasniti odnos tih dviju vrsta značenja: derivacijsko ('radnja', 'proces', 'stanje') i vidsko ('(ne)svršeno'). Taj problem doći će do izražaja kad budemo razmotrili autorove argumente za izostanak glagolske preobrazbe u hrvatskom.

Preobrazbu Babić smatra graničnim područjem, načinom stvaranja novog leksika bliskim tvorbi. To je »postanak nove riječi prijelazom iz jedne vrste riječi u drugu bez posebnoga dodavanja tvorbenih elemenata« (2002: 51). Govoreći o nazivlju za različite vrste preobrazbe s obzirom na vrstu riječi polaznog leksema, Babić spominje poimeničavanje, popridjevljavanje i poglagoljavanje, ali

15 U nastavku nećemo govoriti o sufiksu *-ir-a-*. Sufiks je stranog porijekla, služi isključivo za tvorbu (najčešće dvovidnih) glagola od imenica, rjeđe pridjeva stranog porijekla i njegov je derivacijski status manje–više neupitan. Dodajmo da novija istraživanja ukazuju na njegovu plodnost, npr. *ćuzirati*, *dinersirati* (Mikić Čolić 2015).

16 Unatoč tomu što su autorove tvrdnje o plodnosti pojedinih sufikasa vjerojatno utemeljene (ali vidi prethodnu bilješku), ipak bi u interesu znanstvene strogoće te pojmove valjalo operacionalizirati i objektivno ocijeniti na temelju reprezentativni(ji)h korpusa hrvatskoga jezika. Važnu ulogu u tome mogli bi imati računalni resursi poput Hrvatskog morfološkog leksikona (pretraživ na <http://hml.ffzg.hr/hml>) i leksikona hrvatskih glagola CroDeriV (pretraživ na <http://croderiv.ffzg.hr/>), usp. Šojat i sur. (2013).

ne navodi ni jedan primjer poglagoljavanja. Babić (1988: 27) preobrazbu smatra općenito relativno rijetkom pojavom u hrvatskom,¹⁷ a kao češću izdvaja preobrazbu glagolskih priloga u pridjeve: npr. *putujuće kazalište*, *leteća tvrđava*. Ipak, navodi sedam tipova preobrazbe među kojima nema poglagoljenja.¹⁸ Babić izriječno negira mogućnost tvorbe glagola preobrazbom; glagoli se tvore samo ‘tvorbenim postupcima’,¹⁹ a kao razlog navodi se mnogolikost glagolskih oblika i obilježja²⁰ (1988: 27). Babić, nažalost, ne obrazlaže zašto bi postojanje mnogolikih glagolskih oblika sprječavalo tvorbu glagola od neglagola preobrazbom. Pod pretpostavkom da su morfološka obilježja različitih glagolskih oblika fleksijske naravi (vidi dio 3 i 5), moglo bi se isto tako tvrditi da se glagoli po tom kriteriju od npr. imenskih preobrazbi ne razlikuju kvalitativno – i imenice nastale potpunom preobrazbom (koju hrvatsko jezikoslovlje priznaje) nose fleksijske oblike karakteristične za imenice – već kvantitativno – glagoli dolaze u većem broju morfoloških oblika jer se njima izražava veći broj fleksijskih kategorija (vid, stanje, vrijeme, način, lice, broj, rod; usp. imenice: rod, broj, padež).

Bez jasnog očitovanja o tome jesu li i po kojim kriterijima eksponenti navedenih kategorija ujedno i derivacijske kategorije za tvorbu glagola od neglagola ponudeno obrazloženje za izostanak glagolske preobrazbe u hrvatskom (ponovljeno dolje) u teoriji otvara prostor za tri tumačenja, od kojih su dva, paradoksalno, spojiva s postojanjem glagolske preobrazbe:

»Zbog mnogolikosti glagolskih oblika i obilježja nov glagol ne postaje preobrazbom, nego samo tvorbenim postupcima« (1988: 27).

1. tumačenje: eksponenti glagolskih kategorija u različitim glagolskim oblicima nisu derivacijska sredstva za izvođenje glagola od neglagola, za izvođenje glagola postoje drugi, derivacijski sufiksi.

To je tumačenje zapravo neizgledno jer dovodi u raskorak citiranu tvrdnju i način na koji je opisano izvođenje glagola ‘tvorbenim postupcima’. Naime, ako mnogoliki glagolski oblici i obilježja stoje na putu preobrazbi jer bi *zbog njih* za tvorbu glagola bio potreban dodatni derivacijski sufiks, denominalni glagoli morali bi biti duži za derivacijski sufiks od nemotiviranog glagolskog leksika, što nije slučaj. Kao što smo vidjeli, glagolski sufiksi koje autor izdvaja isti su oni koji sudjeluju u izgradnji nekih od tih mnogolikih glagolskih oblika u nemotiviranim glagolima. No, istovremeno, to bi tumačenje, upravo suprotno

17 Babić (1988) ukazuje i na neke već spomenute probleme vezane uz preobrazbu (nemogućnost jasnog određenja preobrazbe i kategorija vrsta riječi, djelomična prilagodba nastalih riječi novom morfološkom okruženju itd.).

18 Navodi samo izolirani egzotični primjer, balkanski turcizam *hajde*, glagol nastao od turskog uzvika *hayde*.

19 Babić (1988) preobrazbu ne svrstava u tvorbu riječi (usp. i Lieber 1981, 2004).

20 Babić (Babić i sur. 1991: 668) smatra da su glagolski oblici glagolskih promjena jednog glagola kao cjeline. Mogu biti sprezivi (npr. oblici prezenta, aorista itd.) i nesprezivi (infinitiv, participi itd.). Njima se iskazuju kategorije vida, stanja, vremena, načina, lica, broja i roda; vid i stanje, za razliku od ostalih kategorija, prisutni su u svim glagolskim oblicima (svi su oblici svršeni ili nesvršeni – neki dvovidni, aktivni ili pasivni).

citiranoj tvrdnji, moglo proizvesti i implikaciju da za tvorbu morfološki tako kompleksnih riječi kao što su glagoli nema ničeg prirodnijeg od preobrazbe. Kad su već toliko opterećeni mnogolikim oblicima, tj. eksponentima glagolima svojstvenih (fleksijskih) kategorija, glagole je najlakše tvoriti bez derivacijskih sufikasa (usp. Hopper i Thompson 1984: 745). Glagoli bi se, dakle, tvorili preobrazbom, a nekorijenski sufiksi tih glagola bili bi samo fleksijska pratnja tog procesa.

2. tumačenje: postoje dva homonimna skupa sufikasa; jednim se skupom u nemotiviranih glagola (prema hrvatskim izvorima – u deverbalnoj tvorbi glagola) izražavaju fleksijske kategorije svojstvene glagolima, drugim se skupom u nedeverbaloj tvorbi glagoli izvode iz neglagola – riječ je o ‘čistoj’ derivaciji.

Prema tom tumačenju valjalo bi dodatno obrazložiti kako, tj. čime bi glagoli izvedeni iz neglagola iskazivali glagolske kategorije (vid, vrijeme, način itd.).

3. tumačenje: u sufiksima *-ati*, *-iti*, *-ovati* kumulirana je derivacijska (‘radnja’, ‘proces’, ‘stanje’) i fleksijska (vid, glagolska vrsta itd.) funkcija onda kada se tim sufiksima tvore glagoli od neglagola, inače su to fleksijski sufiksi u strukturi nemotiviranih glagola.

Budući da autor drugdje govori o kumulaciji fleksijske i derivacijske funkcije u istom morfu (2002: 24, 44), to je tumačenje najizglednije, ali ono se ne spominje izrijekom u opisu glagolske tvorbe niti slijedi iz citiranog navoda. Možemo čak tvrditi da je i to tumačenje spojivo s preobrazbom. Naime, kumulaciju funkcija mogli bismo smatrati posljedicom sklonosti traženju posebnog formalnog izraza za tako važnu kategorijalnu promjenu kao što je promjena vrste riječi. Tamo gdje posebnog formalnog tvorbenog izraza nema, tvorbeno se funkcija pripisuje fleksiji (Dokulil 1968, dio 3).²¹ Budući da je tvorba fleksijskim sufiksima s kumuliranom derivacijskom funkcijom ipak neprototipan tvorbeni postupak i da se kumulacija funkcija smatra svojstvom fleksijske morfologije (Plank 1994, usp. dio 5), tim je potrebnije, u svjetlu navedenih opaski, okvalificirati Babićevu tvrdnju da se glagoli tvore ‘samo tvorbenim postupcima’.²²

Tafra (1998) najjasnije artikulira probleme opisa preobrazbe u hrvatskoj literaturi. Uvažavajući probleme u razgraničenju vrsta riječi i nejednak stupanj prijelaza riječi u novu riječ prilikom preobrazbe (po čemu razlikuje punu i djelomičnu preobrazbu), Tafra preobrazbu ipak smatra tvorbenim načinom,

21 Ovu bi tezu valjalo razmotriti i s dijakronijskog gledišta.

22 U uvodnim poglavljima *Tvorbe riječi* (2002: 24–25) Babić ističe (a) da nije uvijek lako odrediti je li dodavanjem morfema nastala nova riječ ili novi oblik riječi, navodeći primjer komparativa i superlativa koji se iz praktičnih razloga opisuju kao oblici pridjeva u pozitivu, ali s obzirom na njihovu zasebnu sklonidbu pripadali bi i tvorbi i (b) kako izrazito gramatički morfemi mogu imati i tvorbeno ulogu, no tu dodaje »*takve su pojave na samom rubu tvorbe*« (ibid. 25, naglasak je naš). Šteta što se ovo načelno priznanje postojanja ‘sive zone’ u tvorbi riječi nije odrazilo u analizi tvorbe glagola, jer to bismo očekivali od najautoritativnijeg djela o hrvatskoj tvorbi.

ali utvrđuje da se u hrvatskoj literaturi ne spominju svi tipovi, već u najboljem slučaju samo jasni primjeri. Autorica nudi niz kriterija po kojima se može utvrđivati radi li se u pojedinim slučajevima o preobrazbi (akcenatski, morfološki, sintaktički i semantički). No baš zato što autorica nudi dotad najširu tipologiju preobrazbi u hrvatskom i obećava osvrt na netipične primjere, tim je uočljiviji ne samo izostanak glagolske preobrazbe u njezinu opisu nego, još više, izostanak objašnjenja za njezino nepostojanje.

Horvat i Ramadanović (2008) otvaraju neka od teorijskih pitanja važnih za opis tvorbe hrvatskih glagola, npr. odnos sufiksa i nastavka, neujednačeno određenje glagolskih sufikasa u literaturi, problem nultog sufiksa, status perfektivizacijskih i imperfektivizacijskih afikasa kao derivacijskih ili fleksijskih elemenata. No, kako ta pitanja nisu primarni cilj rada, autorice se njima nisu pobliže pozabavile, već su ilustrirale neke oprečne stavove, prihativši rješenja koja jamče jednostavnost opisa ili su temeljena na nekim općim načelima. Autorice u svojem korpusu nalaze sufikse *-ati*, *-iti* i *-ovati*, ali ne ulaze u obrazloženje funkcija tih sufikasa, zbog čega i ovdje ostaje nejasno što ih čini tvorbenima. To nam se čini posebno problematičnim s obzirom na to da autorice zastupaju stajalište da je vid fleksijska, a ne derivacijska kategorija.

Slično bilježimo i u drugih autora. U Barić i sur. (1997) preobrazba se veže uz poimeničenje, popridjevljenje, popriloženje, poveznichenje, popredloženje, dok se glagoli od imenica tvore sufiksima *-a-* (*brazd-a-ti*), *-ova-* (*vrag-ova-ti*), *-ira-* (*adres-ira-ti*), *-i-* (*mast-i-ti*). Silić i Pranjković (2007: 150) navode sufikse *-a-*, *-i-*, *-ova-*, *-eva-*, *-iva-*, ali ne obrazlažu njihov status kao derivacijskih sufikasa ni njihov odnos prema tematskim sufiksima u osnovama nemotiviranih glagola (tj. prema glagolskoj kategoriji vida, glagolskoj vrsti itd.) opisanim u dijelu poglavlja o morfologiji posvećenom tvorbi i funkciji oblika riječi (ibid.: 41–55).²³ Prema Samardžiji (2003: 77, 79) preobrazbom nastaju samo imenice, pridjevi, prilozi, veznici i prijedlozi, ne i glagoli. Glagoli se od imenica tvore sufiksima *-a-*, *-ova-*, *-ira-*, *-i-*. Formanti *-i-*, *-a-* i *-ova-* služe za izvođenje glagola od imenica i prema Brabec i sur. (1954: 172–174).

Šojat i sur. (2013) i Marković (2012) iznose temeljitu morfološku raščlambu glagola,²⁴ nastojeći njihovu strukturu opisati dovoljno apstraktno, ali i dovoljno sveobuhvatno kako bi se omogućilo »promatranje svih glagolskih vrsta na jednak način (korijen + tematski sufiks + fleksijski sufiks)« (Marković 2012: 366). Unatoč razlikama u nekim pojedinostima, u oba se izvora strogo vodi računa o funkcijama morfova u pojedinim položajima u strukturi glagola. Po tome se oni, uz Silića (1991), razlikuju od drugih radova u kojima su analize više holističke naravi (Babić 2002: 41–42). Ipak, budući da se ovi autori ne

23 Razumijevanje tih odnosa dodatno usložnjava činjenica što su se, raspravljajući o *glagolskim vrstama i razredima i glagolskom vidu*, tj. o sufikslnim morfovima osnova za pojedine glagolske oblike, autori poslužili i pokojim primjerom denominalnih glagola (neki od njih nose i prefiks); npr. *vagati*, *kapati*, *bičevati*; *večerati*, *objedovati*, *doručkovati*, *oglasiti*, *zaraziti se*, *zašarafiti*, *ostakliti*, *začiniti* itd.

24 Usp. i Silić (1991), gdje je još ranije ukazano na neke teorijsko-metodološke probleme u dotadašnjim analizama ustrojstva osnove glagola i na kojeg se navedeni autori pozivaju.

bave izričito tvorbom glagola od neglagola, neki aspekti analiza po nama ostavljaju prostora za drugačije interpretacije.

Vodeći se potrebom izrade računalnog leksikona s podacima o morfološkoj strukturi hrvatskih glagola koji bi omogućio uvid u tvorbene porodice glagola izgrađenih oko zajedničkog korijena,²⁵ Šojat i sur. (2013) utvrđuju uopćenu morfološku strukturu hrvatskih glagola s konačnim brojem utora i pripadajućim funkcijama. Ako izuzmemo za nas manje bitne elemente te strukture, sufikse kojima bi se glagoli tvorili od neglagola možemo potražiti u jednom od triju sufikslnih utora. Autori jedino u prvom utoru, onom najbližem tvorbenoj osnovi i u kojemu se u pravilu nalaze sufiksi za izražavanje pejorativnosti i deminutivnosti (npr. *-k-*, *-ak-*, *-uck-*, *-ušk-* itd.), spominju i sufikse »koji služe u tvorbi glagola od ostalih vrsta riječi, npr. *-ud-* (*krivudati*), *-č-* (*kmečati*), *-inj-* (*glavinjati*) i sufiks[e] koji imaju specifična značenja poput *-ik-* (voz-*ik-ø-a-ti*)« (2013: 87). Smatramo da, s obzirom na to da autori inače pretpostavljaju nulu u sufikslnim utorima u kojima se ne nalazi eksponent za određenu funkciju ili funkcija nije relevantna, nema uvjerljive motivacije za tvrdnju da je prvi niz sufikasa u gornjem navodu u pravom smislu derivacijski. Smatramo da nije jasno zašto bi se npr. 'denominalan sufiks' *-inj-* po kriteriju 'specifičnosti značenja' razlikovao od 'sufiksa specifičnog značenja' *-ik-*, koji nije denominalan. Oba sugeriraju vrlo konkretan način na koji se odvija radnja, moguće uz nijansu pejorativnosti: i *vozikati (se)* i *glavinjati* sugeriraju nedovoljnu usmjerenost, pravocrtost radnje prema cilju, manjak kontrole i sl.²⁶ Osim toga, sufiksi kojima se glagoli tvore od drugih vrsta riječi ne nose uvijek tako konkretna značenja. Tipične semantičke kategorije u okvirima kojih se opisuje tvorba glagola sufiksacijom u teoriji se svode na manji broj uopćenih semantičkih obrazaca kao što su ornativnost, privativnost, lokativnost, performativnost itd. (Kastovsky 1996: 97–98, Plag 1999, Lieber 2004). Stoga bi u ovom utoru, ako je doista rezerviran za ono što mi smatramo pravim derivacijskim sufiksima, uz ove vrlo konkretne sufikse ipak trebalo očekivati i neke semantički uopćenije. Pretpostavljamo da je osnovni razlog zašto se za prvi niz sufikasa tvrdi da su derivacijski to što s lijeve strane tih sufikasa stoji nešto nalik imenicama, pridjevima itd., tj. njihovim oblikotvornim osnovama.²⁷ Iz toga slijedi načelno pitanje: ako je u tom sustavu morfološke raščlambe glagol *gledati* moguće raščlaniti na

(7) gled- $-\emptyset_1$ $-\emptyset_2$ $-a_3$ $-ti$

25 O motivaciji za razvoj leksikona CroDeriV vidi u Šojat i sur. (2013, poglavlje 2.). Leksikon je dostupan na mrežnoj stranici <http://croderiv.ffzg.hr/>.

26 Sufiks *-inj-* pojavljuje se i u nemotiviranom glagolu *čupinjati* (vunu) – nasuprot glagolu *čupati*, iako je zbog značenja korijena teško upravo ili isključivo sufiksu pripisati značenje neusmjerenosti, tj. nepravocrtosti radnje.

27 Mogući je razlog i ekonomičnost opisa glagolske strukture, koja je zbog praćenja strogh, jasno definiranih metodoloških načela segmentacije već ionako složenija od mnogih dotadašnjih analiza.

(glagolska osnova; 1 = sufiks, 2 = sufiks, 3 = sufiks; infinitivni sufiks. Za funkcije sufikasa u utorima 1, 2, 3 vidi dolje),

zašto načelno glagol *glavinjati* ne bi bilo moguće raščlaniti na

(8) glav- $-\emptyset^*$ $-inj_{-1}$ $-\emptyset_{-2}$ $-a_{-3}$ $-ti$

(imenička osnova; * = notacijski simbol za odsutnost tvorbenog sufiksa, tj. preobrazbu, 1 = sufiks, 2 = sufiks, 3 = sufiks; infinitivni sufiks)?

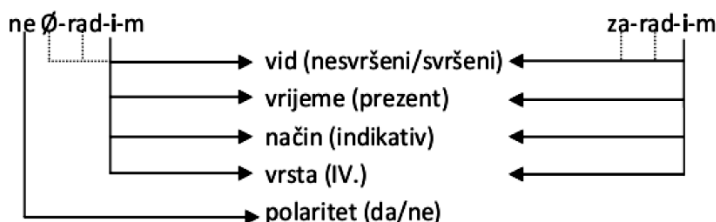
U utor za sufiks2 autori smještaju sufikse koji nose podatak o glagolskom vidu: $-\emptyset$ -, $-n$ -, $-av$ -, $-iv$ -, $-ov$ -, $-ev$ -, $-ijev$ -, $-ir$ -, $-ficir$ -, $-ificir$ -, $-izir$ -; dok se u 3. sufiksalsnom utoru nalaze sufiksi $-u$ -, $-a$ -, $-i$ -, $-je$ - i $-\emptyset$ -, koji govore o glagolskoj vrsti, ali i glagol obilježavaju kao 'glagol'. Možda se zbog te zadnje opaske u istom radu tvrdi da je npr. glagol *godištiti* »tvoren od imenice sufiksom $-i$ « (2013: 81). Ako to znači da autori u trećem utoru pretpostavljaju kumulaciju fleksijskog i derivacijskog, tada je njihova analiza u tom segmentu bliska tradicionalnom vrednovanju tematskih sufikasa $-a$ - i $-i$ - kao derivacijskih. U tom bi slučaju valjalo obrazložiti podjelu rada između sufiksa3 i sufiksa1 u glagolima poput *glavinjati* jer bi se prema opisanom sustavu i za $-inj$ -, i za $-a$ - moglo reći da su derivacijski. Neki argumenti protiv tretiranja $-inj$ - kao denominalnog sufiksa dani su ranije, no to nas ostavlja s pomalo neobičnim rješenjem, prema kojemu bi 'denominalni sufiks' $-a$ - iz 3. utora bio udaljeniji od korijena nego što je to sufiks $-inj$ -, koji nije primarno derivacijski.²⁸ Ako je ovaj naš zaključak uopće opravdan, ponudena analiza bila bi u suprotnosti s tendencijskom univerzalijom prema kojoj derivacijski eksponenti stoje bliže korijenu od fleksijskih (Greenberg 1966, Bybee 1985, vidi dio 5). Za hrvatsku tradiciju ekstremno rješenje, kojim bi se očuvala spomenuta univerzalija, podrazumijevalo bi da ni jedan od dvaju sufikasa nije derivacijski: $-inj$ - je evaluativan/načinski, $-a$ - znači glagolsku vrstu, glagol je iz imenice nastao preobrazbom, sve drugo samo su popratne posljedice takve kategorijalne promjene, u duhu čega bi se mogla tumačiti i tvrdnja, iznesena u Šojat i sur. (2013: 90), da sufiksi iz utora 3 glagol obilježavaju kao glagol.

Marković navodi da je preobrazba izgradnja »novoga derivacijskog ili gramatičkog oblika bez dodavanja ikakva afiksa, odsječnog ili nadodsječnog; drugim riječima, gradba novog oblika bez promjene oblika i naglaska« (2012: 81-83). Prema vrsti riječi koja nastaje preobrazbom izdvaja poimeničenje, popridjevljenje, popriloženje, poprijedloženje, poveznichenje, pozamjenichenje, počestičenje i pouzvičenje. Poglagoļjenje je »jedva moguće jer su glagoli nužno sufikirani afiksima za vrijeme, način, lice...« (ibid. 82). Kao okazionalne pojave navodi primjer »On njega cap-carap.« Marković, za razliku od drugih hrvatskih jezikoslovaca, izrijekom tvrdi da su svi glagolski afiksi koji nisu sintaktički

28 Doduše, po kriteriju stupnja semantičkog utjecaja na značenje korijena sufiks $-inj$ - ne bi bio ni prototipno fleksijski (o tom kriteriju vidi više u 5).

uvjetovani, dakle svi tematski sufiksi, derivacijski (vidi niže). Jasno je onda da ih smatra derivacijskim i u glagola nastalih od imenica i drugih neglagola.

Morfologiju glagola Marković opisuje u tri kategorije (usp. Anderson 1982): (a) inherentne kategorije: 1. vid, 2. vrijeme, 3. način, 4. polaritet, 5. konjugacijska vrsta; (b) kategorije slaganja: 6. lice, 7. broj, 8. rod; (c) konfiguracijske kategorije: 9. stanje, 10. subjunktiv, 11. promjene u neupravnome govoru i 12. promjena referencije (2012: 182–215). Budući da fleksijskim afiksima smatra samo one afikse koji oblik riječi prilagođavaju za neki sintaktički utor ili položaj (ibid.: 50, 101), u fleksiju ubraja samo kategorije slaganja: lice, broj i rod (i konfiguracijske kategorije).²⁹ To znači da se derivacijom, često kumulativno, iskazuju inherentne kategorije: glagolski vid, vrijeme, način i konjugacijska vrsta (ibid. 197).

Slika 1. Četiri inherentne kategorije hrvatskog glagola iskazane derivacijski (+ polaritet), prema Markoviću (2012: 197)

Da zaključimo, opisima tvorbe glagola u hrvatskoj literaturi svojstvena je svojevrsna lakoća kojom se utvrđuje od 3 do ukupno 25 (Babić 2002: 504) sufikasa za tvorbu glagola od imenica. Karakteristična je i sigurnost kojom se izriječom ili prešutno odbija mogućnost tvorbe glagola preobrazbom. Ono što u pravilu manjka jesu obrazloženja ponuđenih opisa. To je tim potrebnije što postoje drukčiji opisi drugih slavenskih jezika, pa i hrvatskog, koje predstavljamo u nastavku.

3. (Glagolska) preobrazba u slavenskim jezicima: pogled iz slavističke literature

Iako se preobrazba obično smatra specifikumom engleskog jezika, već je Henry Sweet, kojemu se pripisuje prva znanstvena analiza preobrazbe u engleskom i prva uporaba pojma ‘conversion’ u tom kontekstu, bio širega pogleda.

But in English, *as in many other languages*, we can often convert a word, that is, make it into another part of speech without any modification or addition, except, of course, *the necessary change of inflection*. (1891: 38, naglasak je naš)

²⁹ U konfiguracijske kategorije nećemo ulaziti jer nisu ključne za naš rad.

U nastavku ukratko prikazujemo pojedine radove stranih autora o (glagolskoj) preobrazbi u ruskom, poljskom, češkom, slovačkom, bugarskom, ali i hrvatskom. Neki od njih (Manova 2003 u Manova i Dressler 2005: 93) čak, paradoksalno s obzirom na stavove hrvatskih jezikoslovaca, tvrde da je upravo poglagoljenje najplodniji tip preobrazbe u slavenskim jezicima jer predstavlja nadomjesnu strategiju za manjak derivacijskih sufikasa za tvorbu glagola.

Dokulil (1968) kao najvažnija tvorbeno sredstva izdvaja ona kojima se mijenja (širi) opseg osnove riječi (prefiksi, infiksi, sufiksi). No za slavenske jezike važnima smatra i flektivna morfološka sredstva, tj. gramatičke osnovotvorne afikse i oblikotvorne fleksijske nastavke, tj. sustave tih nastavaka kojima se osnove polazne riječi i tvorenice svrstavaju u fleksijske paradigme. Dok ta flektivnomorfološka sredstva obično samo prate sufiksaciju, ponekad su ona jedino sredstvo za tvorbu novih riječi. Dokulil ostavlja otvorenim pitanje ima li u potonjem slučaju promjena paradigme primarnu tvorbeno ulogu ili je tu ponajprije riječ o nultoj sufiksaciji. To, smatra, uvelike ovisi o tome koliko je u dotičnom jeziku razvijena flektivna morfologija, kakav je u njemu odnos fleksijskog i derivacijskog, je li opravdano projicirati semantičku strukturu izvedenice u formalnu strukturu njezine osnove ili je riječ o složenom kombiniranom djelovanju osnove i oblikotvornih elemenata itd. Dokulil dodaje da su u flektivnim jezicima fleksija i izvođenje usko povezani i da neki afiksi mogu funkcionirati i kao fleksijska i kao derivacijska sredstva, no fleksija se u pravilu stavlja u službu derivacije. Razna tvorbeno sredstva autor smatra različitim upravo po tome što nisu sva sredstva tvorbeno u jednakoj mjeri, što ga svrstava među one koji između fleksije i derivacije ne vide strogu kategorijalnu razliku (vidi dio 5).

Dokulil ističe i važnost stupnja homonimnosti između pojedinih oblika (ponajprije kanonskih) u paradigmatima tvorbeno povezanih riječi jer to engleskom tipu preobrazbe daje bitno drukčiji karakter od preobrazbe u slavenskim jezicima. No smatra da to ne znači da se u slučajevima poput npr. *laufen* → *Lauf*, *lovit* → *lov* ne radi o preobrazbi.

Unatoč načelnom oprezu kojim Dokulil tumači funkciju fleksijskoga u riječima izvedenim bez tvorbenog sredstva, autor ipak smatra preobrazbom tvorbu u kojoj sudjeluju osnovotvorni, tematski sufiksi, npr. *-ě-*, *-a-*, *-i-* u deadjektivalnim glagolima *zelený* → *zelenět*; *zelený* → *zelenat*; *zelený* → *zelenit*. Štoviše, činjenicu da se u češkoj tradiciji glagoli poput *zelenat*, *zelenět*, *zelenit*, *kamenovat* itd. smatraju izvedenim tvorbenim sufiksima tumači kao odraz ukorijenjenog stava da tvorbeni sufiksi predstavljaju osnovno tvorbeno sredstvo (usp. pojam konstrukcijske ikoničnosti u Dressler 2000). U stvarnosti su *-a-*, *-eě-*, *-i-*, *-ova-* samo osnovotvorni gramatički sufiksi, tj. tematski sufiksi, koji se manje ili više stapaju s ličnim nastavcima glagola i tako postaju sastavnim dijelom ustroja glagolske flektivne paradigme. Ako i poprimaju ulogu tvorbenog sredstva, oni to čine tek sekundarno (ibid. 225).

Slično razmišlja i Szymanek (1988). Osvrćući se na univerzalističku tvrdnju, prema kojoj je za preinaku imeničkog korijena u glagol dovoljno upotrijebiti ga kao glagol i tome izravno dodati uobičajene morfološke oznake za vrijeme/vid/način i lice (Hopper i Thompson 1984: 745, vidi dio 4), Szymanek tvrdi da se to očituje, iako u manjem opsegu, i u poljskom:

			glagol
(9)	boks	‘boxing’	boks-owa-ć
(10)	cenzur(a)	‘censorship’	cenzuro-owa-ć

U poljskom za ‘jednostavnu uporabu imenice kao glagola’ imenici treba dodati verbalizirajući tematski sufiks, npr. *-owa-*, ali to ne narušava navedeno poopćenje jer autor tematske sufikse ne smatra dijelom derivacijske morfologije (1988: 35–36).

Smirnickij (1953: 24) preobrazbu u ruskom ubraja u tzv. morfološke procese tvorbe riječi, pri čemu pod pojmom ‘morfološki’ podrazumijeva fleksijsku paradigmu. Preobrazba u ruskom temelji se na promjeni fleksijske paradigme. Slično za češki tvrde Filipec i Čermák (1985: 104 u Štekauer i sur. 2012: 213), a za slovački Furdík (2004: 68–69 u Štekauer i sur. 2012: 213). Ti autori ne smatraju promjenu vrste riječi uvjetom za preobrazbu, pa u preobrazbu uključuju i npr. gradbu ženskog oblika imenice od muškoga u slovačkom *sused* > *suseda* ili češkom *kmotr* ‘kum’ > *kmotra* ‘kuma’. Posebnom formalnom varijantom preobrazbe neki smatraju i preobrazbu uz promjenu vokala/konsonanta, npr. u slovačkom *násyp* ‘(nasip)’ i *nasypat’* ‘(nasuti)’ (Štekauer i sur. 2012: 222), u češkom *silný* < *silně* [n > ň] (Dokulil 1968: 231).

Najobuhvatniju tipologiju preobrazbe u slavenskim jezicima izradila je Stela Manova (2005a, 2011). Polazeći od teorijskog okvira naravne morfologije (Dressler 2000) i teorije prototipova, Manova je razvila teoriju preobrazbe spojivu s flektivno–fuzijskim ustrojem slavenskih jezika i potkrijepila je primjerima iz bugarskog (Bg), ruskog (R) i ‘srpsko–hrvatskog’ (SC).

Prototypically, conversion means *word class change of a base to/from which addition/substitution and deletion of inflectional suffixes are allowed*. The input and output of conversion are semantically related and exhibit different inflectional paradigms« (Manova 2005a: 11).³⁰

Ovdje ćemo se osvrnuti samo na opaske vezane za glagolsku preobrazbu s obzirom na morfološki status baza kao korijena, osnove ili riječi. Manova (2011) pretpostavlja sljedeću uopćenu strukturu slavenskog glagola:

PREF – BASE – DSUFF – TM – ISUFF³¹

30 Ova definicija odražava prototip kategorije, ali Manova uz preobrazbu između različitih vrsta riječi (prototipna derivacija) razlikuje i preobrazbu unutar iste vrste riječi (neprototipna derivacija), tzv. formalnu preobrazbu (neprototipna fleksija) i sintaktičku preobrazbu (sintaksa).

31 Tipološku motivaciju za ovu shematsku strukturu Manova nalazi u činjenici da slavenski jezici, kao jezici flektivnog tipa, jasno razlikuju derivacijske od fleksijskih afikasa, za što se poziva na tvrdnje poznatog tipologa praške lingvističke škole Skaličku (1979). Ali ističe i kako, unatoč tomu, ta struktura dopušta određenu mjeru fleksibilnosti, utoliko što ostavlja mogućnost pojave ekspanenata neprototipne fleksije (glagolski vid) u derivacijskom utoru (u tvorbi imenica, slično tomu, eksponent za imenički rod, koji se smatra neprototipnom fleksijom, bio bi smješten u derivacijskom utoru, a eksponent za imeničke diminutive, kao eksponent neprototipne derivacije, u fleksijskom utoru) (2011: 3). Ta je shema preinačena inačica ranije sheme (2005a), u kojoj je u utoru za bazu (BASE) stajao korijen (ROOT). Time je omogućeno da se shemom obuhvati morfološka struktura preobrazbi kojima je baza kompleksnija od korijena.

i ističe kako ta shematska struktura dopušta dodavanje/zamjenu/brisanje fleksije pri derivaciji. Drugim riječima, derivacijska morfosemantička promjena trebala bi biti popraćena odgovarajućom derivacijskom promjenom na morfotaktičkom planu. U protivnom, riječ je o pojavi koja odgovara preobrazbi u engleskom jeziku, u kojemu iz tipoloških razloga ne dolazi do dodavanja/zamjene/brisanja fleksije (2005a: 5).³² Zbog toga autorica pod slavenski tip glagolske preobrazbe uvrštava sljedeće primjere:

PREF – ROOT/BASE – DSUFF – TM – ISUFF

(11) Bg. *pečat* → pečat– ∅– a– m pečat' → '(ja) pečatim'

(12) R. *číst–yj* → číst– ∅– i– t' číst' → 'čistiti'

(13) SC. *vág–a* → vág– ∅– a– ti

S obzirom na tip baze, Manova utvrđuje tri tipa preobrazbe u slavenskim jezicima. Preobrazba kojoj je baza riječ, bez uplitanja fleksijskog materijala, jest rijetkost. U slavenskim jezicima i kanonski oblici obično nose fleksijske sufikse, a glavne vrste riječi u pravilu nose različite skupove fleksijskih sufikasa (Bauer i Valera 2005: 14). Ipak, Manova navodi primjere preobrazbe pridjeva u imenicu, koje smatra karakterističnima za 'srpsko-hrvatski': ADJ NEUT *blag–o*, GEN SG *blag–ōga* → N. NEUT *blâg–o*, GEN SG *blâg–a*. Jasno je iz primjera da je za taj tip preobrazbe Manovoj dovoljna istovjetnost nekog od oblika. Istim tipom preobrazbe Manova smatra i slučajeve (a) kad se pri preobrazbi dodaje fleksija na riječ kao bazu, npr. R. *špion* → *špion–i–t'* ili u SC. *sl'âb* → IMPFV *sl'âb–e–ti*, IMPFV *sl'âb–i–ti*; (b) kad je nominalna fleksija slučajno podudarna s tematskim sufiksom glagola: Bg. *četka* → *četkam*; SC. *vág–a* → *vágati*.

Preobrazbu kojoj je baza osnova polazne riječi³³ Manova nalazi u obrnutom slučaju, kad je polazna riječ glagol, a njegova osnova istovjetna je s riječi koja pripada nekoj drugoj vrsti riječi, npr. SC. *vlád–a–ti* → *vlád–a*.

Preobrazbu čija je baza korijen³⁴ Manova smatra tipološki najprimjerenijom za slavenske jezike, što je čini najčešćim tipom preobrazbe u trima jezicima (Manova and Dressler 2005: 97), npr.: R. *číst–yj* → IMPF *číst–i–t'*; Bg. NEUT. *petn–ó* 'mrlja, fleka' → IMPFV *petn–j–á* '(ja) flekam, prljam...'; R. FEM *žen–á* → PFV & IMPFV *žen–i–t'* (*sja*); SC. NEUT *srèbr–o* → IMPFV *srèbr–i–ti*.

Bauer i Valera (2005) navode kako se primjeri iz drugih dvaju od gore opisanih tipova preobrazbe mogu tumačiti bez pozivanja na preobrazbu (2005: 14). To podrazumijeva aktivniju ulogu fleksijskog sufiksa, tj. on je taj koji određuje vrstu riječi kategorijalno neutralne osnove.³⁵ Manova i Dressler (2005), pak, preobrazbu tumače kao prototipno ustrojenu kategoriju u kojoj se, uz obvezno

32 Ova se opaska odnosi samo na kanonske oblike.

33 »Stem is that part of a word form which remains when a suffix is removed. A stem has, by definition, at least one suffix more than a root... A prototypical stem consists of a root and a thematic marker...« (Manova i Dressler 2005: 70).

34 »...a root is that part of a word form which remains when all suffixes have been removed...« (ibid.: 69).

35 Ovoj raspravi znatno mogu pridonijeti dijakronijski uvidi u koje, svjesni njihove važnosti, ovdje nećemo ulaziti. Za neke opaske o kategorijalnom statusu indoeuropskih korijena vidi u Kastovsky (1996, 2005).

odsustvo derivacijskog sufiksa, mogu dodavati ili oduzimati fleksijski sufiksi, ali se ne mijenja ništa drugo (ibid.: 72). Preobrazba je manje prototipna ako polazna riječ ili preobrazba sadrže tematski sufiks. Oni nisu derivacijski sufiksi, već ukazuju na fleksijsku vrstu i kao takvi nemaju značenje, zbog čega preobrazba ni tada nije isključena (ibid.: 76). Od preobrazbe autori ne odstupaju čak ni kad se tematskim sufiksom iskazuje vid (ne i konkretnija vidska značenja), jer vid smatraju neprototipnom fleksijom (u smislu Dresslera 1989).³⁶

4. Kratak pogled iz tipološke perspektive Funkcionalno–semantička asimetrija između verbalizacijskih i nominalizacijskih tvorbenih sredstava

Iako tvorba riječi, za razliku od fleksijske morfologije, dugo nije bila predmetom sustavnog tipološkog proučavanja (vidi Štekauer i sur. 2012), istraživanja su ipak ukazala na neke tipološke tendencije u tvorbi riječi koje imaju implikacije za ovaj rad.

Kastovsky (1996) navodi da su jezici prirodno skloniji razvoju formalnih sredstava za tvorbu imenica od glagola nego obrnuto. Imenice nastaju od glagola kako bi označile različite sudionike događaja: vršitelje radnje, trpitelje, sredstva, mjesta, samu radnju, pa ih je poželjno tvorbeno različito označiti. U denominalnoj tvorbi glagola tvorbenim se sredstvom imenička baza samo kategorizira kao glagol općenitog značenja ‘radnja povezana s imenicom’. Kastovsky dodaje da denominalni glagoli u germanskim jezicima (i moguće u većini indoeuropskih jezika) odstupaju od binarnog formalno–semantičkog ustrojstva: *determinatum* (glava) i *determinans* (modifikator); u tim jezicima dominira bezafiksalna tvorba, tj. tvorba nultim afiksom, ako se zanemare fleksijski nastavci, koji nemaju derivacijsku ulogu. Slično tomu, ali u kontekstu derivacijskih procesa koji ne uzrokuju veće semantičke promjene, Hopper i Thompson ističu:

[L]anguages often possess rather elaborate morphology whose sole function is to convert verbal roots into N’s, but no morphology whose sole function is to convert nominal root into V’s... But to change a nominal root into a verbal form, it is sufficient simply to use it as a V, attaching standard verbal tense/aspect/mood and person morphology directly to it... (1984: 745).

Iako Hopper i Thompson govore samo o nominalizacijama tipa *nomen actionis* (*propose – proposal, sell – selling, excite – excitement*; usp. u hrvatskom *drijemati – drijemež, klonuti – klonuće, vibrirati – vibracija*), asimetriju između izvođenja glagola iz imenica s jedne strane i imenica iz glagola s

36 Status vida kao neprototipne fleksije ne mijenja činjenica što Manova vidske sufikse glagola slavenskog porijekla smješta u derivacijski utor. Svoj postupak autorica opravdava time što su glagoli slavenskog porijekla rijetko izvedeni pa je taj utor rijetko popunjen pravim derivacijskim sufiksom za izvođenje glagola.

druge objašnjavaju različitim diskursnim ulogama nominaliziranih glagola i verbaliziranih imenica: dok se nominalizacijom označava događaj koji se poima kao stvar (entitet), verbalizacijom se ne označava stvar (entitet) poiman kao događaj, već se jednostavno označava događaj povezan s kakvim entitetom. S obzirom na to da se nominalizacijom *referira* na *događaj*, riječ je o obliku koji je istovremeno događaj i stvar (entitet), pa njegovu dvojaku narav, tj. nominalnu crtu treba formalno obilježiti. Denominalni glagoli, pak, više ne označuju entitet, nisu dvojne naravi, stoga ne trebaju dodatno obilježje.

Asimetrija opisana u drugom odlomku jasno se očituje u tvorbenom sustavu engleskog jezika. Za razliku od brojnih afikasa za deverbalnu tvorbu imenica, u engleskom postoji svega jedan, eventualno dva produktivna sufiksa za denominalnu tvorbu glagola: *-ize* i *-ify* (Plag 1999, Lieber 2004) koji su ograničeni na baze određenog tipa. Istovremeno, preobrazbom se svakodnevno, gotovo potpuno nesputano tvore novi glagoli. No, što nam funkcionalno-semantički kriterij može reći o hrvatskom? Iako čak ni najambiciozniji popis denominalnih sufikasa za tvorbu glagola ne nadmašuje broj afikasa kojima se od glagola tvore najrazličitije imenice,³⁷ možemo se načelno zapitati zašto bi se hrvatski služio tako razvijenim sustavom za denominalnu tvorbu glagola (Babić navodi 25 sufikasa različite plodnosti), kao i zašto se ne bi poslužio tako jednostavnim sredstvom kao što je preobrazba?

U prilog općoj rasprostranjenosti preobrazbe dodajmo na kraju kako su, govoreći o preobrazbi općenito, bez posebnog osvrta na vrstu preobrazbom izvedene riječi, Štekauer i sur. (2012: 215) preobrazbu utvrdili u čak 61,82 % uzorka svjetskih jezika. Taj uzorak uključuje 28 različitih jezičnih porodica, koje uključuju 30 jezika primarno aglutinativnog, 12 jezika primarno fuzijskog, 7 jezika primarno izolativnog i 6 jezika primarno polisintetskog tipa. To nam može dati dodatni poticaj za propitivanje definicije preobrazbe općenito, ali i hrvatskih podataka, posebno u svjetlu postojećih (ili kakvih budućih) kriterija za razlikovanje fleksije i derivacije.

5. *-a-*, *-i-*, *-ov-a-*: fleksija i/ili derivacija?

The discussion of inflection vs. derivation is in any case more central for the study of conversion than could be initially assumed when we are dealing with a process that requires formal identity. It would be extremely rewarding to be able to give principled reasons for accepting or rejecting the various options open to us here, rather than having to adhere to a definition [of conversion] which, while it may be full justified, has come down to us leaving these questions apparently open (Bauer and Valera 2005: 9).

37 Budući da je gotovo nemoguće pobrojati sufikse za tvorbu imenica (problemi uključuju homonimiju, polisemiju, alomorfiiju) i glagola (što je tvorbeni sufiks, a što fleksija), kao orijentir uzмимо podatak da je u Babićevoj monografiji (2002) tvorba imenica opisana na 313, a tvorba glagola na 55 stranica teksta, od čega su 42 stranice posvećene opisu tvorbe glagola iz glagola (uglavnom opisu tvorbe vidskih parnjaka).

U nastavku ćemo sufikse *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* sagledati u svjetlu kriterija koji se u morfološkoj teoriji primjenjuju za razlučivanje fleksije od derivacije. Budući da se ti sufiksi pojavljuju i u nemotiviranim i u denominalnim glagolima, a da se u glagola izvedenih od imenica smatraju derivacijskim sufiksima, ukazat ćemo na kriterije po kojima se ti sufiksi ne ponašaju u skladu s onime što se od derivacijskih afikasa očekuje. Isto ćemo učiniti i s nemotiviranim glagolima, jer se i u njih dotični sufiksi, odnosno općenito eksponenti inherentnih glagolskih kategorija, ponekad smatraju derivacijom (Marković 2012) ili barem neprototipnom fleksijom.

Dužni smo prije toga još jednu napomenu. Kumulacija funkcija karakteristična je za hrvatske glagole. Budući da nije jednostavno određenu funkciju pripisati određenom morfu ili više njih i da postoje različiti stavovi o razini detalja na kojoj treba opisivati strukturu glagola, postoje razmimoilaženja u morfološkoj segmentaciji (osnova) hrvatskih glagola i različite podjele na glagolske vrste i razrede i sl. (za kritički osvrt vidi Marković 2012: 215–227). Nije nam cilj ulaziti u te prijepore niti se zauzimati za bilo koji od stavova. Pozornost ćemo usmjeriti samo na one glagolske kategorije koje se čine presudnima za nastanak glagola od imenica. To su: (a) vid – kategorija koja po nekim kriterijima i autorima najviše odstupa od prototipa fleksije, a čiji su neki eksponenti ujedno isti oni koji se u hrvatskoj literaturi smatraju derivacijskim sufiksima za tvorbu glagola od imenica; (b) glagolska vrsta – koja se izražava tematskim sufiksima u nemotiviranim glagolima, a čiji se eksponenti također u tvorbi glagola od imenica smatraju derivacijskim sufiksima. U nastavku ćemo pretpostaviti da sufiksi *-a-* i *-i-* primarno ukazuju na glagolsku vrstu, ali da kumulativno iskazuju i vid; dok ćemo sufiks *-ov-a-* smatrati dvomorfskim, pri čemu prvi morf *-ov-* označuje vid, a drugi *-a-* glagolsku vrstu.

5.1. Općenito o razlikovanju fleksije i derivacije

Problem definiranja i razgraničenja fleksije i derivacije u morfološkoj se teoriji pristupa na više načina (Booij 1996). S jedne strane, postoje mišljenja kako je fleksiju i derivaciju nepotrebno razlučivati jer se služe istim vrstama formalnih operacija (prefiksacijom, sufiksacijom itd.), ponekad čak i istim pojedinim morfološkim sredstvom (npr. bretonskim se sufiksom *-enn* izvode imenice ženskog roda: *koant* ‘lijep’ (adj.) > *koantenn* ‘lijepa djevojka’ i tvori jednina zbirne imenice *sivi* ‘jagode’ > *sivienn* ‘jagoda’ (Bochner 1992, u Stump 2004: 19)). S druge strane, na kategorijalnom razlikovanju fleksije i derivacije temelji se tzv. *hipoteza o rascijepljenoj morfologiji* (Perlmutter 1988, Anderson 1982), prema kojoj se sva derivacija odvija u leksikonu prije leksičkog unošenja, dok je sva pravilna, produktivna fleksija postsintaktička.³⁸ Booij (1996: 2) smatra da je potrebno razlikovati fleksiju od derivacije, ali obje vrste morfologije svrstava u istu morfološku komponentu. Svoju tezu temelji na razlikovanju inherentne fleksije, koja nije uvjetovana sintaktičkim kontekstom iako može biti sintaktički relevantna (jedan od primjera bio bi upravo glagolski vid i glagolsko

38 Haspelmath (1996: 62) smatra da ustroj gramatike nije valjan kriterij za razlikovanje fleksije i derivacije jer se time problem prenosi na drugu razinu, tj. ovisi o opravdanosti dotičnog gramatičkog ustroja (usp. i van Marle 1996).

vrijeme) od kontekstualne fleksije, koju nameće sintaksa (vidi niže). Postoji i stav prema kojemu je razlika između fleksije i derivacije stupnjevita (Bauer 1988, Bybee 1985, Dressler 1989, Haspelmath 1996, Manova 2005a, 2005b, 2011, Plank 1994). Između krajnjih točaka prototipne fleksije i prototipne derivacije postoji niz pojava koje od prototipova odstupaju s obzirom na manji ili veći broj kriterija. Broj kriterija varira. Booij (2000) navodi devet, Dressler (1989) 20, Plank (1994) čak 28. No nisu svi kriteriji primjenjivi na svaku situaciju, pojedini kriteriji mogu imati intuitivno neočekivane ishode, različiti kriteriji mogu dovoditi do suprotnih zaključaka o istome, i konačno, neki kriteriji počivaju na pretpostavkama i pojmovima koji su i sami problematični (što je vrsta riječi?) ili stupnjeviti (npr. promjena leksičkog značenja). U nastavku ćemo razmotriti svoje podatke u svjetlu manje–više standardnih tumačenja nekih od najvažnijih kriterija, imajući na umu njihove nedostatke.

5.2. *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* u svjetlu kriterija za razlikovanje fleksije i derivacije

Kriterij 1: Za razliku od fleksije, derivacija može promijeniti leksičko značenje i vrstu riječi baze

Budući da fleksijski afiksi uzrokuju manju promjenu značenja baze od derivacijskih afikasa, fleksija u pravilu ne mijenja vrstu riječi baze, derivacija u pravilu da, iako derivacijski afiksi ponekad djeluju i unutar iste vrste riječi (Manova 2011: 51).³⁹ U nemotiviranih glagola, npr. *rušiti*, *kopati*,⁴⁰ *kupovati*, tematski sufiksi *-i-*, *-a-*, *-ov-a-* označuju, uz ostale inherentne kategorije, vid i glagolsku vrstu. Te kategorije ne uzrokuju promjenu vrsta riječi. Glagol je glagol bez obzira na vid (svršeni ili nesvršeni) i glagolsku vrstu. Po tome su dotični sufiksi fleksijski. Njihov utjecaj na leksičko značenje nije velik – kopanje je kopanje bez obzira na to je li radnja svršena ili traje. Naravno da je taj utjecaj, ma koliko malen, ipak veći od utjecaja prototipnih fleksijskih kategorija, poput kategorija slaganja (Bybee 1985: 16).⁴¹ O utjecaju kategorije glagolske vrste na značenje nema govora. To morfove za iskazivanje glagolske vrste čini najbližim fleksijskom prototipu, iako se oni, suprotno ovom kriteriju, smatraju derivacijskim sufiksima. Dakle, i po kriteriju utjecaja na leksičko značenje ovdje možemo govoriti o fleksiji, iako zbog (suprisutnih) vidskih značenja nešto manje prototipnoj.⁴²

39 Ovaj kriterij polazi od pretpostavke da se može odrediti razina semantičke promjene pri kojoj nastaje nova leksička jedinica i da se vrste riječi mogu jasno odrediti. O problemima vezanim za obje pretpostavke vidi Bauer (1988), Plank (1994), Haspelmath (2012). U tom kontekstu Haspelmath kritizira tezu da se fleksijom ne mijenja vrsta riječi (1996: 50).

40 Glagol *kòpati* mogao bi se dovesti u vezu s imenicom *kòp* ('iskop', 'rupa'), no iz semantičkih razloga imenicu smatramo izvedenom od glagola ('ishod kopanja').

41 Podsjećamo da postoje afiksi, u pravilu prefiksi, s konkretnijim glagolskovidskim značenjima, koji se po kriteriju leksičkosemantičke promjene mogu smatrati bliskijima derivaciji, no ti afiksi nisu predmet ovoga rada.

42 Bybee (1985: 83) ističe kako su velike značenjske promjene značajka derivacijskih procesa kojima se ne mijenjaju vrste riječi, npr. negacijski prefiksi u *tie* : *untie*, *hook* : *unhook*. Derivacija kojom se mijenja kategorija vrste riječi može uzrokovati veću ili manju semantičku promjenu mimo promjene uslijed same promjene kategorije, po čemu se razlikuju npr. engleski gerund na *-ing* i agentivni sufiks *-er*.

Marković (2012:107), pak, sufikse inherentnih glagolskih kategorija smatra derivacijom:

U hrvatskih (slavenskih) glagola glagolski vid mijenja se derivacijski, ne fleksijski:

IPF. misl-i-ti	PF. raz -misl-i-ti	IPF. raz-misl- ja -ti
gled-a-ti	po -gled-a-ti	po-gled- ava -ti
pis-a-ti	za -pis-a-ti	za-pis- iva -ti

A tako zapravo valja opisivati i tako temeljnu glagolsku kategoriju kao što je glagolsko vrijeme, barem u jednostavnim glagolskim oblicima:

	PRES.	AOR.
1. pl.	po-misl- i -mo	po-misl- is -mo
2. pl.	po-misl- i -te	po-misl- is -te

Odnosno razlika prezenta i aorista uspostavlja se razlikom u derivacijskom afiksu (ovdje –i– za prezent, –is– za aorist), a fleksijski afiks nosi obavijest (samo) o licu i broju.

S obzirom na to da Marković (2012) inače iznimno pedantno raspravlja o kriterijima za razlikovanje fleksije i derivacije i o raznim primjerima ‘slijepih pjega’ koje ukazuju na nejasno razgraničenje, pomalo čudi izostanak obrazloženja za ovu kategoričku tvrdnju. Nije jasno kako se vidski i vremenski sufiksi⁴³ iz gornjih primjera *po kriteriju promjene vrste riječi i značenja* – a čini nam se da se o njemu govori u dotičnom dijelu rada – svrstavaju u derivaciju.⁴⁴ To je tek prvi u nizu kriterija koje autor razmatra pa bi bilo dobro da je najprije po tom kriteriju, a onda i po drugim kriterijima, ocijenjen status gore navedenih tematskih sufikasa, jer oni su jedan od primjera iz sive zone fleksijsko-derivacijskog kontinuuma, po nama bliži ovom prvom.

Vrednovanje istih sufikasa u denominalnoj domeni ostavlja mogućnost dvojake interpretacije, ovisno o tome smatramo li ih sredstvima ili posljedicama nastanka glagola. U potonjem slučaju, status je tih sufikasa isti kao u nemotiviranih glagola, pa su, smatramo, uvjeti za preobrazbu ispunjeni. U prvom slučaju, zahvaljujući njima mijenjala bi se vrsta riječi pa i leksičko značenje, stoga se može govoriti i o derivacijskim sufiksima. Marković (2012: 104) kao primjer fleksije u okviru tog kriterija navodi deklinaciju imenice *glava*, a kao primjer derivacije među raznim izvedenicama imenice *glava* nalaze se i glagoli *zaglaviti*, *uglaviti*.

(14) NOM. glav-a (N.)
GEN. glav-e (N.)

(15) glav-a (N.) → V. za-glav-i-ti u-glav-i-ti

43 Podsjećamo da se u ovom radu ne bavimo prefiksima.

44 Temelj za to vidimo u autorovoj definiciji fleksijskih sufikasa kao onih koji su strogo uvjetovani sintaktičkim kontekstom (eksponenti kategorije slaganja), što tematske sufikse ostavlja izvan te kategorije.

Budući da naš prvi kriterij ovisi o tome koliko se aktivna uloga pripisuje dotičnim sufiksima u denominalnoj domeni, na temelju njega ne možemo donijeti sud o tome jesu li oni derivacijski ili fleksijski. Ako su simptomi tvorbe, po tom su kriteriju blizu fleksijskom prototipu, ako su sredstvo tvorbe, onda su derivacijski. Ipak, u potonjem slučaju moraju biti i fleksijski jer su u njima kumulirane dodatne, smatramo, fleksijske funkcije (vidi kriterij 6). Slijedeći Dokulila (1968), moglo bi se čak reći da su u tom slučaju upravo fleksijske funkcije primarne.

Kriterij 2: Fleksija je uvjetovana sintaksom, derivacija nije

Pod sintaktičkom uvjetovanošću podrazumijeva se izbor određenog oblika riječi s obzirom na širu sintaktičku konfiguraciju u kojoj se ta riječ pojavljuje ili izbor određenog oblika riječi koji odražava svojstvo neke druge riječi u sintaktičkoj strukturi, tj. sintaktičko slaganje poput slaganja pridjeva s imenicom u broju, rodu i padežu. Ponekad se i inherentna svojstva riječi poput roda ili broja imenice mogu smatrati sintaktički relevantnim (iako sama nisu sintaktički uvjetovana), jer pravila slaganja mogu funkcionirati samo ako imaju pristup tim obavijestima.⁴⁵

Usporedbom primjera (16 a i b) s primjerima (16 c i d) (iz Marković 2012: 109) možemo zaključiti da se vidska svojstva glagolu ne pripisuju pod konfiguracijskim uvjetima ili uvjetima slaganja. Glagol *željeti* traži dopunu u infinitivu, ali je potpuno indiferentan u pogledu izbora svršenog ili nesvršenog vida. Nema razloga očekivati ni da kao inherentno svojstvo glagola vid predstavlja osnovu za djelovanje bilo kakvih sintaktičkih procesa uslijed kojih bi se neka druga riječ slagala s glagolom s određenim vidskim svojstvom.⁴⁶ Na temelju toga zaključujemo da je vid derivacijska kategorija. Kao dodatno oprimgjerenje ovog kriterija usp. i Markovićeve primjere u (17), iz kojih proizlazi uvjetovanost pojave imeničke riječi u nominativu njezinom sintaktičkom funkcijom subjekta, odnosno neuvjetovanost pojave deminutivnog/augmentativnog obilježja istim sintaktičkim položajem:

(16) a. Želim položiti vozački.	(17) a. Krava čita novine.
b. Želim polagati vozački.	b. *Kravu čita novine.
c. *Želim položio vozački.	c. Kravica čita novine.
d. *Želim položim vozački.	d. Kravetina čita novine.

Ipak, neki autori i prema sintaktičkom uvjetu vid smatraju fleksijom, iako manje prototipnom. Anderson tumačenje vida/vremena kao fleksije temelji na unutarteorijskim razlozima. Vid/vrijeme imaju značajne sintaktičke posljedice

45 Van Marle (1996: 67) tvrdi da, iako mnoge kategorije tzv. inherentne fleksije nisu obvezne, one ipak sudjeluju u rečeničnoj sintaksi, zbog čega ih se često poima kategorijama fleksije (npr. rečenična sintaksa ne zahtijeva množinski oblik imenice, ali množina imenice zahtijeva množinu glagola, sudjelujući tako u sustavu sročnosti).

46 Neki konteksti traže određen vid, npr. svršeni vid nije spojiv s faznim glagolima *započeti* i *nastaviti* u *On je (za)počeo/nastavio rušiti kuću.* **On je (za)počeo/nastavio srušiti kuću.* Međutim, ta je neovjerenost svršenog vida uvjetovana faznim značenjem glagola, zbog čega ga ne možemo uzeti kao primjer sintaktičke uvjetovanosti vida.

ce jer su sastavnice fleksijske kategorije *Infl* koja je glava čvora S. Oni se rečeničnom glagolu pridružuju zahvaljujući sintaktičkom načelu koji ih pomiče u položaj glagola u izvedenoj strukturi (1982: 589). Booij (1996) govori o dva tipovima fleksije, inherentnoj i kontekstualnoj. Inherentnu fleksiju, među kojom navodi i vid, smatra sintaktički relevantnom (ako već ne i sintaktički uvjetovanom), no tu tvrdnju u pogledu kategorije vida nažalost ne obrazlaže:

Inherent inflection is the kind of inflection that is not required by the syntactic context, although it may have syntactic relevance. Examples are the category number for nouns, comparative and superlative degree of the adjective, and tense and aspect for verbs. Other examples of inherent verbal inflection are infinitives and participles. Contextual inflection, on the other hand, is that kind of inflection that is dictated by syntax, such as person and number markers on verbs that agree with subjects and/or objects, agreement markers for adjectives, and structural case markers on nouns (Booij 1996: 2).

Temelj za tvrdnju da je inherentna fleksija, unatoč sličnostima s derivacijom (leksikalizacija značenja, poredak afikasa i sl.), ipak fleksija Booij nalazi u drugim činjenicama. Među ostalim, ponekad se isti sufiks može upotrijebiti za inherentnu i za kontekstualnu fleksiju (npr. za tzv. strukturalni i semantički padež), u fuzijskim jezicima isti afiks može istovremeno iskazivati i inherentnu i kontekstualnu kategoriju (broj i padež u latinskih imenica), u nekim jezicima inherentna i kontekstualna fleksija čine fonološku cjelinu itd. (Booij 1996: 13).

Gledajući iz perspektive tematskih sufikasa kao temelja za razvrstavanje glagola u vrste, ovaj kriterij nije primjenjiv. O sintaktičkoj uvjetovanosti izbora određenog tematskog sufiksa ne može biti govora, jer tematski sufiksi predstavljaju osnovu za razvrstavanje glagola u vrste/razrede i tu izbornosti nema.⁴⁷

Sintaktički kriterij, u mjeri u kojoj je primjenjiv, upućuje na derivacijsku narav tematskih sufikasa u nemotiviranih glagola, osim u Andersonovu (1982) uskom tumačenju sintaktičke uvjetovanosti vida proizašlom iz unutar-teorijskih razloga. Nema razloga očekivati da je u denominalnih glagola status tih sufikasa po ovom kriteriju drugačiji.

Kriterij 3: Fleksija je obavezna, derivacija nije

Iako je iz prethodnog kriterija jasno da nema sintaktičkih okruženja koja bi uvjetovala pojavu određenog vida, pojava *nekog* oblika za vid (kumulativno i vrijeme, glagolsku vrstu itd.) jest obavezna; nema glagola koji te kategorije ne iskazuje. Podsjećamo na tvrdnju iz Babić i sur. (1991: 669), prema kojoj se vid

47 U gornjim primjerima, u kojima se govori o sintaktičkoj uvjetovanosti vida, riječ je o sintaktičkoj (ne)uvjetovanosti izbora između 'svršenog' – 'nesvršenog', a ne izbora između konkretnog tematskog sufiksa za ostvaraj vidskih značenja (npr. *-a-*, *-i-*, *-ov-a-*, *-iv-a-* itd.).

smatra gramatičkom kategorijom «koja *svakomu* glagolu i svakomu konkretnom glagolskom obliku daje određeno *opće* značenje». Sintaktički kriterij (kriterij 2), koji se u slučaju fleksije tumači kao sintaktički uvjetovan, tj. obvezan izbor određenog konkretnog eksponenta za ciljanu kategoriju, ovdje se tumači kao zahtjev o obveznosti kategorije (usp. Bauer 1988: 82). Primjerice, deminutivnost/augmentativnost u (17 c i d) nisu obvezne kategorije. Ne možemo reći da imenica bez deminutivnog/augmentativnog sufiksa nije imenica. Umjesto *kravetina* ili *kravica* mogla se upotrijebiti i imenica *krava* (17a) (usp. i Bybee 1985: 81), dok se umjesto *rušiti*, *kopati* nije moglo upotrijebiti **rušti*, **kopti*. Usp. Marković (2012: 109):

...od triju vrsta morfova – korijenskih, afiksanih derivacijskih i afiksanih fleksijskih – riječ u svim jezicima *mora* sadržavati samo korijenski. Ako jezik ima fleksiju, tada riječ *mora* sadržavati i fleksijski morf, odnosno tada je njegovo pojavljivanje na odgovarajućem mjestu jednako obavezno kao i pojavljivanje korijenskoga morfa. Derivacijskim morfovima takvo pojavljivanje nije nametnuto.

Istina je da je sintaksi svejedno hoćemo li umjesto denominalnog glagola upotrijebiti neki nemotivirani glagol (*raditi*⁴⁸ umjesto *crnčiti* < *crnac*, usp. gore smjenjivost *krava* i *kravica*). No istina je i to da time ne bismo izbjegli uporabu odgovarajućeg tematskog sufiksa; sufiks *-i-* prisutan je i u *raditi* i *crnčiti*, što je razumljivo jer i u jednom i u drugom slučaju on je eksponent istih glagolskih kategorija. Možemo zaključiti da, s obzirom na to da je svaki glagol bez nekog od tematskih sufikasa neovjeren, po ovom su kriteriju ti sufiksi fleksijski i u nemotiviranih i u denominalnih glagola. Ako bismo, dakle, na temelju drugih kriterija (npr. kriterija 2) sufikse *-i-*, *-a-* i *-ov-a-* i smatrali derivacijskim, s takvim je tumačenjem, zahvaljujući ovom kriteriju, spojiva samo njihova kumulativna fleksijsko–derivacijska funkcija.

Kriterij 4: Fleksijski afiksi imaju stalno, predvidljivo značenje; značenje derivacijskih afikasa jest manje stalno i predvidljivo

Bauer (1988: 77–79) navodi dva problema vezana uz ovaj kriterij. Prvo, postoje derivacijski afiksi sa stalnim i predvidljivim značenjem, npr. engleski sufiks *-able* ‘ono što se može V’, a postoje i primjeri fleksije s nepredvidljivim značenjima, npr. množina imenice *zenuw* ‘živac’ u nizozemskom > *zenuwen* ‘živčani slom’ (Booij 1996: 4). Drugo, stalnost i predvidljivost značenja nekog afiksa ovisi o širini definicije. Za engleski sufiks *-ette* možemo ponuditi tri značenja: ‘malo’ (*kitchenette* ‘mala kuhinja’), ‘žensko’ (*usherette* ‘razvodnica’) i ‘umjetni materijal’ (*flanellette* ‘umjetni flanel’) ili jedno – deminutivno – iz kojeg druga dva proizlaze kao implikacije: ‘malo’ može podrazumijevati ‘nježno’, ‘manje kvalitetno’. U prvom slučaju *-ette* bi bio derivacijski sufiks, u drugom

48 Glagol *raditi* smatramo nemotiviranim, tj. bazom za izvođenje imenice *rad*.

slučaju zbog stalnog i predvidljivog značenja bio bi fleksijski. Dakle, gotovo svaki afiks može se tumačiti kao fleksijski ako mu se značenje opiše dovoljno apstraktno. Zato se uz ovaj kriterij često veže i uopćenost, odnosno konkretnost značenja.

Kriterij je teško primijeniti na naše podatke jer nije izvjesno kako su različite funkcije raspoređene u strukturi hrvatskih glagola. Ipak, ići ćemo s pretpostavkom s početka ovog dijela, da se našim sufiksima (kumulativno) iskazuju vid i glagolska vrsta. S obzirom na funkciju iskazivanja glagolske vrste, sufiksi *-i-*, *-a-*, *-ov-a*⁴⁹ u nemotiviranih glagola i u denominalnih glagola nemaju ‘značenje’, ali imaju stalnu, predvidljivu i vrlo uopćenu funkciju, pa se mogu smatrati fleksijom. S obzirom na vid, sufiksi *-i-* i *-a-*⁵⁰ uvelike su predvidljivi jer u obama tipovima glagola u pravilu znače ‘nesvršeno’. Glagoli s tematskim sufiksom *-a-* svi su nesvršenog vida, uz desetak dvovidnih iznimaka, npr. *ručati*, *večerati*, *čestitati*, *probati* (Šojat i sur. 2013: 89). Glagoli s tematskim sufiksom *-i-* u pravilu su nesvršeni, svršenih je malo. Prema Šojat i sur. (2013: 89), svršenih je samo oko 6 %⁵¹ i to su oni glagoli čiji nesvršeni parnjak nosi tematski sufiks *-a-* (*bacati* – *baciti*, *vraćati* – *vratiti* itd.). Osim toga, sama vidska opreka ‘svršeno – nesvršeno’ semantički je uopćena (usp. Babić i sur. 1991: 669–670, Bybee 1985: 87, Dressler 1989) u usporedbi s glagolskovidskim značenjima jednokratnosti, habitualnosti itd., koja nose prefigurirani i neki drugi sufikirani glagoli (npr. sufiks *-nu-*). U denominalnoj tvorbi nesvršeni su *mas-titi*, *blatiti*, *družiti se*, *soliti*, *kolčiti*, *piliti*; *loptati (se)*, *grabljati*, *čekićati*, *hrđati*, svršen je npr. *raniti*, dvovidan *večerati*. U nemotiviranih glagola nesvršeni su *raditi*, *maziti*, *paziti*; *kopati*, *gledati*, svršen je *baciti*. Situacija je nešto drukčija sa sufiksom *-ov-a-*. Njime tvoreni glagoli u pravilu su dvovidni i nesvršeni, ali i gotovo isključivo denominalni (i deadjektivalni). Jedini nemotivirani glagol u kojemu Babić (2002: 519) bilježi *-ov-a-* jest imperfektivni oblik glagola *kupiti* > *kupovati*. Kako je to jedan od rijetkih, ako ne i jedini glagol u kojemu je to sufiksu primarna funkcija, tj. da se u pravilu pojavljuje uz imeničke (i pridjevne) baze, mogli bismo reći da se sufiks specijalizirao za izvođenje glagola od imenica (i pridjeva).⁵² Ipak, donekle fleksijskim čine ga njegove dodatne funkcije: on i dalje iskazuje vid i glagolsku vrstu.

49 Prema Manovoj (2011: 33ff) *-ov-a-* se može smatrati kompleksnim tematskim morfemom tipa *-(V)va-*. Sufiksi u sekundarnoj imperfektivizaciji svi pripadaju tipu *-(V)v-a* i uvijek se kombiniraju s tematskim sufiksom *-a-*, što znači da pripadaju svojoj vlastitoj fleksijskoj vrsti. Oni se ne mogu smatrati derivacijskim i zato što kraćenje kojemu su podvrgnuti u fleksiji nije tipično za derivacijske sufikse, npr. u ruskom glagolu *sovetovat'*, *-ova-* se smjenjuje s *u/ue: sovetovat'*; 1SG *sovet-u-ju*; 2SG *sovet-ue-š'* itd., a slično opažamo i u hrvatskom, usp. *kupovati/kupujem*.

50 Prema Šojat i sur. (2013) glagoli kojima iza *-Ø-* u sufiksalsnom utoru 2 slijedi *-a-* u sufiksalsnom utoru 3 svi su nesvršeni, uz desetak dvovidnih iznimaka.

51 Ovaj podatak dobra je slika stvarnog stanja. Temelji se na analizi 14 000 lema prikupljenih u početnoj fazi izrade derivacijskog leksikona iz rječnika hrvatskog jezika (ponajprije Aničeva *Velikoga rječnika hrvatskog jezika*).

52 Manova slično opaža u ruskim glagolima s tematskim sufiksom *-ova-/eva-*. On je dijakronijski iskazivao vid, a u suvremenom ruskom njime se izvode glagoli od imenica i pridjeva, a vidska je funkcija izgubljena. Unatoč tim opaskama, podsjećamo, Manova *-ov-a-/ev-a-* ipak smatra fleksijom (ibid. 33, 88, vidi bilješku 51).

Status naših sufikasa po kriteriju stalnosti, predvidljivosti i općenitosti značenja ovisi o tome koje im funkcije pripišemo. Ako je to samo glagolska vrsta, najbliži su fleksiji, ako tomu dodamo i vid, zbog manje nestalnosti/nepredvidljivosti (svršeno ili nesvršeno, dvovidno) nešto su udaljeniji od prototipa fleksije. Ako navedenim sufiksima u denominalnim glagolima pristupimo kao derivacijskim sredstvima, njihova značenja možemo u skladu s Hopper i Thompson (1984: 745), Plag (1999), Lieber (2004) i dr. smatrati općenitim i predvidljivim jer njima izvedeni glagoli znače ‘radnja povezana s imenicom’.⁵³ To ih čini bliskima fleksiji i samim time netipičnim derivacijskim sufiksima, a fleksijski su i po tome što su u njima ujedno kumulirane i, po ovom kriteriju također fleksijske, kategorije vid i glagolska vrsta.

Kriterij 5: Plodnost – fleksija je plodna, derivacija je manje plodna

Za razliku od derivacijskih, fleksijski bi se afiksi trebali moći pričvrstiti na svaku bazu odgovarajućeg tipa, što ovisi i o količini njihova semantičkog sadržaja. Da bi određeni morfološki proces bio potpuno plodan, mora imati minimalan semantički sadržaj (Bybee 1985: 17). Fleksijske paradigme teže tomu da budu potpune, pa se fleksijski afiksi primjenjuju automatski. Kod derivacijskih afikasa moguće su »nepopunjene ili nelogične praznine«, pa derivacija nije potpuno automatizirana (Marković 2012: 118ff). Marković dodaje kako nije svaka fleksija jednako plodna i automatizirana.⁵⁴ Postoje defektivne fleksijske paradigme, npr. glagol *velim* nema infinitiva, imenice koje su *pluralia tantum* nemaju jedninu itd. Bybee (1985: 85) kao primjer fleksije koja nije potpuno automatizirana navodi primjer vida u ‘srpsko–hrvatskom’, ali pod tim ne podrazumijeva općeprisutnu opreku između svršenog i nesvršenog vida, nego konkretnije razlike, npr. između iterativnog i durativnog u kategoriji nesvršeno, koje su obilježje samo nekih glagola. Istovremeno postoje gotovo potpuno plodni derivacijski sufiksi, npr. *-ness* i *-ing* u tvorbi engleskih (glagolskih) imenica. Kao primjer automatizirane fleksije koja se dobro ponaša po ovom kriteriju Makrović navodi paradigme za jedninu i množinu imenica *žena*, *ruka*, *sestra* i *noga*, a iste te imenice uzima kao baze kako bi oprimjerio neautomatiziranu narav ‘derivacijskih afikasa’ za izvođenje glagola (2012: 118):

(18) Sg.	Pl.	Glagol
žen-a	žen-e	-žen-i-ti (<i>ženiti</i> , <i>oženiti</i> , <i>priženiti</i>)
ruk-a	ruk-e	-ruk-i-ti (<i>uručiti</i> , <i>naručiti</i> , <i>zaručiti</i> , <i>poručiti</i>)
sestr-a	sestr-e	-sestr-i-ti ?
nog-a	nog-e	-nog-i-ti ?

53 Plag (1999) i Lieber (2004) upravo tu značenjsku neodređenost smatraju karakterističnom za preobrazbu, što je razlikuje od pravih derivacijskih sufikasa koji imaju mali skup jasno određenih značenja.

54 Booij (1996), koji se zalaže za razlikovanje fleksije i derivacije, tvrdi kako je po tome inherentna fleksija slična derivaciji. Navodi primjer množine imenica u nizozemskom, koja nerijetko izostaje, što se nekad može objasniti semantičkim razlozima (zbirne imenice, nebrojive imenice itd).

Slažemo se da je derivacija ograničenija, manje automatizirana od fleksije. Ako je uloga sufiksa *-i-* u gornjim primjerima doista tvorbena, onda su gore prikazane rupe u sustavu očekivane. Međutim, ako prihvatimo preobrazbu kao sredstvo tvorbe glagola od imenica, u tvorbi denominalnih glagola neautomatiziranost bi se mogla pripisati i samoj preobrazbi. Onog trenutka kad se govornik odluči zadovoljiti pragmatičku potrebu za novim glagolom poput *sestriti se* posezanjem za nominalnim korijenom *sestr-* i njegovom preobrazbom u glagolski korijen *sestr-*, dodavanje tematskih sufikasa (sa svim funkcijama koje mu/im pripadaju) uslijedit će automatski, jednako kao što su automatski i sufiksi iz kategorija slaganja. To, naravno, znači da su po svojstvu automatiziranosti tematski sufiksi fleksijski i u denominalnih glagola, pod pretpostavkom da su nastali preobrazbom, i u nemotiviranih glagola (istaknimo da u nizu glagola u (18) Marković ne navodi nemotivirane glagole).⁵⁵

Kriterij 6: U fleksiji je moguća kumulacija značenja, u derivaciji načelno nije

Prema ovom su kriteriju sufiksi *-a-*, *-i-*, *-ov-a-* fleksijski; u njima su kumulirane najmanje dvije od inherentnih glagolskih kategorija. Fleksijski su i u denominalnih glagola, i to ne samo pod pretpostavkom njihove tvorbe preobrazbom. Kriterij je sukladan i sa stavom da je u tim sufiksima u denominalnih glagola kumulirana i derivacijska funkcija, ali bi se potonja trebala tumačiti kao sekundarna jer je kumulacija funkcija svojstvo fleksije. Marković ističe (2012: 117) kako ovaj kriterij nije spojiv s njegovom analizom tematskih sufikasa kao derivacijskih, jer bi u tom derivacijskom sufiksu bilo kumulirano više inherentnih funkcija no što ih u fleksijskom sufiksu ima iz kategorija slaganja.

Kriterij 7: Derivacijski afiksi bliže su korijenskom morfu od fleksijskih, odnosno fleksija se iskazuje na periferiji oblika riječi i priječi daljnju derivaciju

Na ovaj kriterij osvrnut ćemo se jer je nezaobilazan u sličnim raspravama, iako je njegova dijagnostička snaga upitna. Kriterij ima određenu mjeru statističke valjanosti jer se potvrdio u nizu jezika (Bybee 1985, Bauer 1988, Greenbergova univerzalija br. 28, 1966). Bybee (1985: 13) kaže da su bazi bliži afiksi relevantnijeg značenja, tj. oni koji izazivaju veću semantičku promjenu u značenju baze.

No iznimke nije teško pronaći: npr. hrvatske zamjenice sa sufiksoidom – *god* u *tkogod* i *štogod*: GEN. *k-oga-god* č-*ega-god*; DAT. *k-omu-god* č-*emu-god* (Marković 2012: 114). Drugo, položaj određenog sufiksa u morfološkoj strukturi može biti određen i teorijsko–metodološkim razlozima, pa se može razlikovati od analize do analize (npr. Šojat i sur. (2013) predviđaju jedan sufiksalni

55 Vidi i Anderson (1982: 585–586), koji smatra da postojanje različitih oblika za iskazivanje određene kategorije ne ograničava plodnost te kategorije. Npr. tvorba imenica *nomen actionis* u engleskom je plodna bez obzira na postojanje više tvorbenih sredstava (npr. *describe* – *description*, *laugh* – *laughter*, *recite* – *recital* itd.). Slično tomu, postojanje različitih konjugacijskih vrsta u pojedinim jezicima ne ograničava plodnost glagolske fleksije.

utor više od Markovića (2012), onaj za deminutivne glagole). Primjenu ovog kriterija usložnjava i kumulacija značenja (usp. i Bybee 1985: 34). No njegov najveći problem jest njegova načelna ograničenost. On nam ne omogućava odrediti je li neki sufiks derivacijski ili fleksijski; omogućava nam samo očitati jesu li sufiksi određene riječi, za koje na temelju drugih kriterija već znamo da pripadaju derivaciji i fleksiji, poredani u skladu s dotičnom univerzalijom (za detalje vidi Bauer 1988: 81).

Zanemarimo li navedene zamjerke ovom kriteriju, dolazimo do sljedećeg. Ako kao primarnu funkciju derivacijskih sufikasa uzmemo stvaranje novih leksičkih jedinica, često uz promjenu značenja, kriterij je neprimjenjiv na nemotivirane glagole jer tamo derivacijski sufiksi nemaju što tražiti. Sufiksi koje tamo nalazimo sintaktički su obvezni, ne pričvršćuju se radi promjene vrste riječi ni veće promjene leksičkog značenja (iako se može govoriti o malom značenjskom utjecaju vida). Možemo reći da se nemotivirani glagoli ponašaju u skladu s ovim kriterijem utoliko što su tematski sufiksi, po nekim od kriterija udaljeniji od prototipa fleksije, bliži bazi od kontekstualne fleksije (usp. i Bybee 1985).

U tvorbi glagola od imenica sufiksi *-a-* i *-i-* u deskriptivnom sustavu Manove (2005a, 2011) bili bi fleksijski. Oni se nalaze u fleksijskom utoru TM, koji je udaljeniji od baze od potencijalno praznog derivacijskog utora, što znači da po ovom kriteriju imamo uvjete za preobrazbu. Ti bi se sufiksi mogli tumačiti kao fleksijski i u Šojat i sur. (2013), jer zauzimaju tek treći sufiksalni utor u shematskoj strukturi glagola (ali vidi ibid. 81). Zapravo, oni se mogu smatrati fleksijskim svugdje gdje postoji pretpostavka o preobrazbi, posebno ako se ono što nazivamo preobrazbom tumači kao nulta sufiksacija (Kastovsky 1996, Marchand 1969). U tom je slučaju nulti sufiks najbliži korijenu. Tamo gdje shematska struktura glagola nije tako strogo definirana i gdje nema pretpostavke o preobrazbi ili nultom sufiksu, prema ovom kriteriju sufiksi *-a-* i *-i-* bili bi derivacijski zato što su najbliži korijenu (*mast-i-ti*), tj. bliži korijenu od kontekstualne fleksije. Zanimljivo je da isto ne bi vrijedilo za morf *-a-* iz sufiksa *-ov-a-*. Iako se za njega može tvrditi da je tematski morf kao i gore spomenuti *-a-* i *-i-* (usp. Šojat i sur. 2013), on bi ovdje bio fleksijski, jer bi između njega i korijena stajao vidski *-ov-*. Taj bi *-ov-* po kriteriju poretka bio derivacijski (iako ga Manova smatra neprototipnom fleksijom). Ipak, i kod ovog sufiksa mogli bismo tvrditi da je glagol nastao preobrazbom, zato što se vidski morf može osloboditi primarne derivacijske uloge i omogućiti da i njega i morf za glagolsku vrstu tumačimo kao fleksiju. Ipak, kada uzmemo u obzir da se *-ov-* gotovo isključivo veže na imeničke i pridjevne baze, skoro nikada na glagolske, možemo ga s obzirom na njegov položaj neposredno uz korijen smatrati i derivacijskim (uz kumulaciju vida).

Kriterij 8: Zatvorenost i otvorenost popisa afikasa

Skup afikasa koji sudjeluju u fleksiji zatvoren je, skup je derivacijskih afikasa otvoren. Ako se mijenjaju, fleksijske paradigme to čine vrlo sporo, dok je dinamika pojave novih derivacijskih afikasa ipak nešto veća (posuđuju se iz

drugih jezika ili nastaju reanalizom, vidi detaljnije u Marković 2012: 115–116). Iz pretpostavke o zatvorenosti, odnosno otvorenosti popisa afikasa slijedi i to da bi fleksijskih afikasa trebalo biti manje nego derivacijskih.⁵⁶

Okvirno⁵⁷ ćemo usporediti brojčanu zastupljenost sufikasa koji se u hrvatskoj literaturi redom smatraju derivacijskim, a sudjeluju u (a) tvorbi glagola od imenica, koju mi smatramo pravom tvorbom (ali u njoj, za razliku od drugih ne smatramo nužno sve sufikse derivacijskim) i (b) tvorbi glagola od glagola, koju mi smatramo bliskom pravoj tvorbi u izvođenju deminutivnih, pejorativnih, glagola neusmjerene radnje/kretanja i glagola s konkretnijim glagolskovidskim značenjima, ali ne i u tvorbi opće vidske opreke ‘svršeno – nesvršeno’. Podsjetimo da se skupovi (a) i (b) sijeku upravo u sufiksima *-a-*, *-i-* i *-ov-a-*, (u Silić i Pranjkić (2007: 150) tu su još i *-eva-*, *-iva-*), a da se upravo ti sufiksi mogu smatrati i fleksijskima u objema domenama. Stoga ćemo u nastavku prema ovom kriteriju provjeriti sljedeću pretpostavku: ako su navedeni sufiksi u objema domenama fleksijski sufiksi, trebali bi u svakoj biti malobrojniji u odnosu na sufikse koji više nalikuju derivaciji. Poslužiti ćemo se popisima iz Babić (2002), zbog njihove iscrpnosti.

Babić (2002) u denominalnoj domeni opisuje četiri plodna sufiksa (*-ati*, *-iti*, *-ovati/-evati*⁵⁸), iako je u popisu još 21 neplodan denominalan sufiks. Gotovo svi ti sufiksi razlikuju se po svojim svojstvima od gornjih četiriju. Među 21 sufiksom nalaze se četiri sufiksa stranog podrijetla (*-ificirati*, *-ficirati*, *-izirati*, *-irati*), i niz onih kojima se mogu pripisati konkretnija glagolska/glagolskovidska značenja, poput deminutivnosti, pejorativnosti, neusmjerenog kretanja/radnje, iterativnosti (s pogrdom ili bez nje)⁵⁹, usp. primjere (19–31) (Babić 2002: 510–511):⁶⁰

- (19) *-čiti*: u *cigančiti* (habitualnost + pejorativnost)
- (20) *-kati*: u *cjenkati se* (habitualnost + pejorativnost)
- (21) *-ijukati*: u *očijukati* (habitualnost + pejorativnost)
- (22) *-injati*: u *glavinjati* (neusmjerena radnja + pejorativnost)
- (23) *-karati*: u *bičkarati* (iterativnost)
- (24) *-sati*: u *plamsati* (iterativnost)

56 To nije izvjesno i zahtijeva temeljitu empirijsku provjeru. Marković (2012: 116) se poziva na Bauera (2003: 103), koji tvrdi da finski kao visokoflektivni jezik zasigurno ima više fleksijskih nego derivacijskih afikasa.

57 Nećemo ulaziti u rasprave oko toga zaslužuje li neki sufiks status samostalnog sufiksa ili je riječ o alomorfu. Brojčane su razlike između skupova sufikasa dovoljno robusne i mogu podnijeti eventualne nedosljednosti/netočnosti u popisima o kojima ćemo govoriti.

58 Autor kao plodne *najavljuje* tri sufiksa (*-iti*, *-ati*, *-ovati*), ali kasnije sufiksu *-ovati* pridružuje *-evati*, opisujući njihove djelomično preklapajuće distribucije s obzirom na završne glasove baza (2002: 508–509).

59 Naš je semantički opis sufikasa preliminaran, ali mogao bi biti polazište za buduću pomniju analizu.

60 U Silić i Pranjkić (2007) ne spominju se ovi/ovakvi sufiksi u denominalnih glagola. Navedeno je ukupno pet sufikasa (*-a-*, *-i-*, *-ova-*, *-eva-* i *-iva-*), koji se poklapaju s Babićevim nizom od četiriju plodnih sufikasa.

- (25) *-isati*: u *hvalisati se* (habitualnost + pejorativnost)⁶¹
 (26) *-jeti*: u *stidjeti se* (esivnost, biti u stanju stida, imati/osjećati stid)
 (27) *-atati*: u *nogatati*, *šakatati* (iterativnost + neusmjerenost radnje + pejorativnost)
 (28) *-ikovati*: u *jadikovati* (iterativnost/habitualnost + pejorativnost)
 (29) *-aćiti*: u *šegaćiti se* ((habitualnost +) pejorativnost)
 (30) *-ariti*: u *krstariti*, *životariti* (neusmjerenost kretanja/radnje (+ pejorativnost))
 (31) *-nuti*: u *užasnuti*, *kliknuti* (jednokratnost radnje kao konkretnije značenje perfektivnosti)

Od preostalih četiriju, dva se sufiksa mogu smatrati karakterističnim za srpski: *-adisati* (*bojadisati*), *-osati* (*žigosati*).⁶² Status posljednjih dvaju sufikasa nije sasvim jasan. Sufiks *-jati* (*mućati*), čini se, nema dodatnih semantičkih obilježja. U Silićevu i Pranjkovićevu sustavu glagolskih vrsta odgovara semantički neutralnom tematskom sufiksu nemotiviranih glagola treće vrste četvrtog razreda, pa se po tome zapravo ne razlikuje od gornjeg niza, osim po slaboj plodnosti.⁶³ Posljednji je sufiks *-ičiti* (*sumnjičiti*), za koji nemamo obrazloženje.

U deverbaloj domeni u plodnoj imperfektivizaciji sudjeluju četiri sufiksa: *-avati*, *-javati*, *-ivati* (*-ujem*) i *-jivati* (*-ujem*) (Babić 2002: 516). Neplodnih je imperfektivizacijskih sufikasa devet: *-iti*, *-ati*, *-ijevati*, *-evati* (*-evam*), *-ivati* (*-ivam*), *-jati*, *-javati*, *-vati* i *-ovati* (ibid.: 518),⁶⁴ dok 23 sufiksa (ibid.: 533) služe tvorbi glagolskih umanjenica i još 4 tvorbi pejorativnih glagola (ibid.: 535). Dodajmo tomu i sufiks *-nuti*, kojim se tvore perfektivni glagoli često s dodatnim značenjem jednokratnosti (ibid. 517)⁶⁵, kao i sufikse za tvorbu glagola koji znače neusmjerenost radnje popraćene duljenjem i prijevojem korijenskog

61 Budući da se radi o adaptaciji aorista grčkih denominalnih glagola na *-izō*, aorist *-isa*, tipičnoj za srpski (Skok 1955: 38), Babić uz nekolicinu primjera glagola s tim sufiksom: *krunisati*, *majmunisati*, navodi i odgovarajuće sufiksacije u hrvatskom standardu: *kruniti*, *majmunirati* (2002: 511). Glagol *hvalisati se* uobičajen je u hrvatskoj uporabi. Skok tvrdi da se *-isati* ne može zamijeniti s *-irati* kad se njime izvode glagoli iz domaćih osnova, dajući primjer *hvalisati se*. No tamo kao primjer stoji i glagol *krunisati*, za koji ipak imamo glagol *kruniti* (1955: 39).

62 Skok (1955: 38) sufiks *-osati* smatra varijantom stvorenom prema sufiksu *-isati*, koja odgovara grčkom aoristu denominala na *-ónō*. Taj sufiks nalazi samo u domaćoj riječi *žigosati*.

63 Primjer bi se mogao objasniti i kao posljedica nastojanja da se izbjegne homonimija s glagolom drugog značenja *mu > mukati* 'glasati se (kao krava)' = *muk > *mukati* → *mućati*. Glagoli su se time različito razvrstali u vrste: prvi u prvi razred treće vrste, drugi u treći razred četvrte vrste. S obzirom na to da korijenski morfovi glagola četvrte vrste ispred sufiksalnog morfa završavaju na *č*, *ž*, *št*, i *žd*, moglo bi se reći da je u primjeru *mućati* došlo do alomorfizacije korijenskog morfa, a da je tematski sufiks i ovdje *-a-*, a ne *-ja(ti)*, kako to tvrdi Babić.

64 Jotirani oblici sufikasa mogu se promatrati i kao alomorfi. Usp. Šojat i sur. (2013: 82), koji upućuje na Silić (2002: 19), Skok (1971: 77).

65 U Šojat i sur. (2013: 88) svršeni su glagoli na *-nu-* u velikoj većini: 760 svršenih glagola i samo 15 (1,9 %) nesvršenih (npr. *brinuti*, *čeznuti*).

vokala, npr. smjena *-i-* i *-jati* u *goniti* > *gónjati*, smjena *-i-* i *-ati* u *letiti* > *lijétati* (ibid.: 532).⁶⁶

Dakle, u tvorbi glagola od glagola prevladavaju sufiksi za tvorbu glagola sa specifičnim glagolskovidskim značenjima, deminutivni, pejorativni itd. (u Babić (2002) ih je oko 30). Malobrojniji su sufiksi s općenitim značenjem svršenosti, tj. nesvršenosti (u istog autora spominje se njih 13, iako je broj moguće i manji ako se neki sufiksi tumače kao alomorfi). Po tom kriteriju zaključujemo da prvi imaju više značajki derivacije, drugi fleksije. Kada se tome doda da su plodni sufiksi u tvorbi glagola od imenica četiri od devet neplodnih imperfektivizacijskih sufikasa, jasno je da su i oni po ovom kriteriju fleksijski. Uz četiri plodna sufiksa u denominalnoj tvorbi koje nalazimo u Babićevoj opisu nalazi se i 21 sufiks s istim konkretnijim značenjima koja smo zabilježili u deverbaloj domeni (deminutivnost, pejorativnost itd.), što ih, kao i u deverbaloj tvorbi, čini derivacijskim. Dakle, ako su po ovom kriteriju sufiksi *-ati*, *-iti* i *-ovati/-evati* u glagola tvorenih od imenica fleksijski, moglo bi se reći da su ti glagoli nastali preobrazbom. Sufiksi *-uckati*, *-karati*, *-injati* u glagola tvorenih od imenica, ali i drugih glagola, koji po ovom kriteriju jesu derivacijski, bliski su derivaciji i po svojem većem semantičkom utjecaju na bazu od vidskih vrijednosti ‘svršeno – nesvršeno’, ali raspravu o njima, kao što smo više puta istaknuli, ostavljamo za daljnja istraživanja.

Da zaključimo, unatoč tomu što predstavljeni kriteriji nisu bespriječni i što nam nerijetko ostavljaju mogućnost različitih interpretacija ovisno o tomu kako smo se *a priori* opredijelili prema trima sufiksima u denominalnim glagolima, ipak možemo zaključiti sljedeće.

U nemotiviranim glagolima sufiksi *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* bliski su derivaciji samo po kriteriju poretka sufikasa u odnosu na bazu (kriterij 7), s obzirom na to da se nalaze između baze i prototipnije, kontekstualne fleksije, i po izostanku uvjetovanosti sintaktičkim kontekstom (kriterij 2). Po svim drugim kriterijima pokazuju više ili manje značajki fleksije: ne utječu bitno na značenje i ne mijenjaju vrstu riječi (kriterij 1), obvezni su (kriterij 3), imaju uopćeno i u velikoj mjeri predvidljivo značenje (kriterij 4), plodni su, tj. automatizirani (kriterij 5), u njima je kumulirano više funkcija (kriterij 6) i manje ih je u odnosu na sufikse s konkretnijim značenjima (kriterij 8).

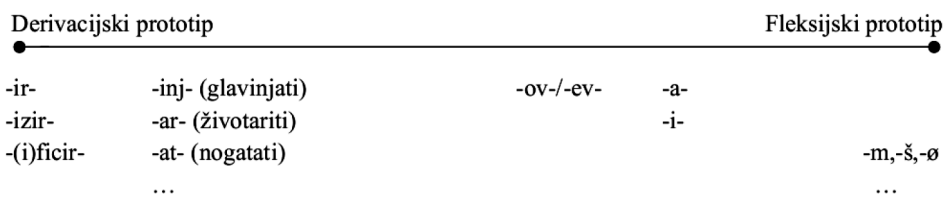
U denominalnim glagolima, ako krenemo od pretpostavke da su tri sufiksa sredstva za izvođenje glagola od imenica, već im po definiciji neki kriteriji osiguravaju derivacijski status: ti su sufiksi zaslužni za promjenu vrste riječi i promjenu značenja, neočekivane rupe u sustavu i nalaze se bliže imeničkoj bazi od kontekstualne fleksije. Ipak, i u toj interpretaciji ima kriterija po kojima su bliski fleksiji. To su kriterij obveznosti (kriterij 3): iako uporaba denominalnog glagola nije sintaktički obvezna, uporaba nekog od tih sufikasa (ovisno o glagolskoj vrsti/razredu) jest jer su, kao i nemotivirani glagoli, bez

66 Silić i Pranjaković (2007) u deverbaloj domeni navode, uz pet sufikasa navedenih u tvorbi glagola od imenica (*-a-*, *-i-*, *-ova-*, *-eva-* i *-iva-*), još tri (*-ø-*, *-je-*, *-nu-*) sličnog općeg vidskog značenja, ali i dodatnih 15 sufikasa za tvorbu glagolskih umanjica (2007: 151).

njega neovjereni; kriterij predvidljivosti značenja (kriterij 4): u pravilu glagoli izvedeni tim sufiksima znače ‘nesvršeno’ i općenito ‘radnja povezana s imenicom’; i kriterij kumulacije funkcija (kriterij 6): ako je kumulacija funkcija svojstvo fleksije, ti su sufiksi (vid, vrsta itd. + derivacija) primarno fleksijski.

Polazeći od pretpostavke da su tri sufiksa simptomi nastanka glagola preobrazbom imenice, za njih vrijedi sve što smo rekli za sufikse u nemotiviranim glagolima. Tada je umjesto njih preobrazba zaslužna za promjenu vrste riječi, promjenu značenja, neočekivane rupe u sustavu. Čak se i poredak sufikasa u odnosu na bazu može tumačiti kao spojiv s fleksijom pod određenim teorijsko–metodološkim pretpostavkama o samoj prirodi preobrazbe kao tvorbenog sredstva, morfološkoj strukturi glagola i sl.

Sve što smo ovdje izložili upućuje na stupnjevitu narav triju sufikasa i u nemotiviranim glagolima i u denominalnim glagolima, u potonjem slučaju i kada ih smatramo sredstvima i kada ih smatramo simptomima tvorbe glagola od imenica preobrazbom. Ni u jednom od tih uvjeta nisu besprijeckorno fleksijski ni besprijeckorno derivacijski, mijenja se samo odnos kriterija koji ih čine bliskijima jednom ili drugom prototipu. Možemo stoga reći da su naši podaci spojivi s tumačenjem fleksije i derivacije kao kontinuuma, da na tom kontinuumu zauzimaju mjesto između sufikasa koji predstavljaju fleksijski prototip (sufiksi iz kategorija slaganja) i sufikasa bliskijih derivacijskom prototipu, poput onih o kojima smo govorili u raspravi o kriteriju 8. Iako smatramo da tek predstoje detaljnija istraživanja potonjih sufikasa u svjetlu kriterija o kojima smo govorili, u nastavku dajemo preliminaran prikaz jednog od mogućih tumačenja kontinuuma fleksijsko–derivacijskih odnosa među nekim sufiksima u tvorbi glagola od imenica.

Slika 2: položaj nekih sufikasa denominalnih glagola na derivacijsko–fleksijskom kontinuumu

6. Zaključak

U ovom smo radu poblizje analizirali postojeće opise tvorbe hrvatskih denominalnih glagola sa sufiksima *-a-*, *-i-* i *-ov-a-* jer kriteriji koji se u morfološkoj teoriji primjenjuju za razlikovanje fleksije i derivacije, neka tipološka načela u tvorbi riječi i opisi sličnih pojava u hrvatskom srodnim jezicima otvaraju prostor za tumačenja kakva u hrvatskoj literaturi ne nalazimo. U hrvatskoj tvorbi spomenuti su sufiksi derivacijski – služe izvođenju glagola od imenica. No, empirijska je činjenica da ti sufiksi i u denominalnim glagoli-

ma i u nemotiviranim glagolima iskazuju iste inherentne glagolske kategorije. Među ostalim, to su glagolski vid i vrsta, kategorije koje, sudeći po kriterijima iznesenim u dijelu 5, imaju određene značajke fleksije. To može dovesti do druge krajnosti, tvrdnje da su, zbog fleksijske naravi sufikasa *-a-*, *-i-* i *-ov-a-*, denominalni glagoli u kojima ih nalazimo nastali bez materijalno izraženog tvorbenog sredstva, tj. preobrazbom. Iako postoje argumenti i za takvu tvrdnju, čini se da ni taj stav nije u potpunosti zadovoljavajući jer ti sufiksi nisu prototipno, tj. u svakom pogledu ni fleksijski. Osim toga, postoji i kompromisno tumačenje, prema kojemu je u trima sufiksima, uz neprototipnu fleksijsku, kumulirana, kao sekundarna, i derivacijska funkcija. U svakom slučaju, bilo kakvo tumačenje koje podrazumijeva preobrazbu u potpunom je raskoraku sa stavovima hrvatskih jezikoslovaca, koji preobrazbu ne priznaju kao sredstvo za tvorbu hrvatskih glagola, ali nije bez presedana u drugim slavenskim jezicima. Vidjeli smo da postoje autori koji u različitim slavenskim jezicima, pa i hrvatskom, priznaju glagolsku preobrazbu specifičnog, nehomonimnog tipa (preobrazbu s korijenom ili osnovom kao bazom), a takvi su stavovi i u skladu s funkcionalno–semantičkim tipološkim poopćenjem prema kojemu jezicima u pravilu manjka sredstava za tvorbu glagola, odnosno imaju ih manje nego sredstava za tvorbu imenica (Kastovsky 1996, Hopper i Thompson 1984).

Ne smatramo toliko spornim što su hrvatski jezikoslovci odbacili mogućnost tvorbe glagola preobrazbom. To je, vidjeli smo, jedan od nekoliko mogućih ishoda argumentacije kakvu vjerujemo da ovo važno područje tvorbe riječi zaslužuje. Problem je, smatramo, što je to učinjeno bez argumenata, odnosno ne nudeći odgovor na pitanje – zašto? S obzirom na kriterije iznesene u dijelu 5 jasno je da ni jedno od gore spomenutih tumačenja nije bez zamjerke, čime još više dolazi do izražaja potreba da se odnosi u ovom dijelu hrvatske tvorbe bolje opišu i obrazlože.

Bibliografija

- Adams, Valerie (2001). *Complex Words in English*. Harlow: Pearson Education/Longman.
- Anderson, Stephen R. (1982). Where's Morphology? *Linguistic Inquiry* 13: 571–612.
- Babić, Stjepan (1991). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku* (2. izd.). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Babić, Stjepan, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak (1991). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: nacrti za gramatiku*. Zagreb: HAZU, Nakladni zavod Globus.
- Babić, Stjepan (1988). Vrste riječi i preobrazba. *Filologija* 16: 25–33.
- Babić, Stjepan (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. (3. izd.). Zagreb: HAZU, Nakladni zavod Globus.
- Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika (1997). *Hrvatska gramatika*. (2. izd.) Zagreb: Školska knjiga.
- Bauer, Laurie (1983). *English Word-Formation*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139165846>
- Bauer, Laurie (1988). *Introducing Linguistic Morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Bauer, Laurie, Salvador Valera, ur. (2005). *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*. Münster: Waxmann Verlag.

- Bauer, Laurie (2005). Conversion and the notion of lexical category. Bauer, Laurie, Salvador Valera, ur. *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*. Münster: Waxmann Verlag, 19–31.
- Bauer, Laurie, Salvador Valera (2005). Conversion or zero-derivation: an introduction. Bauer, Laurie, Salvador Valera, ur. *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*. Münster: Waxmann Verlag, 7–19.
- Booij, Geert (1996). Inherent versus contextual inflection and the split morphology hypothesis. Booij, Geert, Jaap van Marle, ur. *Yearbook of Morphology 1995*. Dordrecht: Springer, 1–17. DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-94-017-3716-6_1
- Brabec, Ivan, Mate Hraste, Sreten Živković (1954). *Gramatika hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bybee, Joan (1985). *Morphology: A Study of the Relation between Meaning and Form*. Amsterdam: John Benjamins. DOI: <http://dx.doi.org/10.1075/tsl.9>
- Dickey, Stephen M. (2000). *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*. (Dissertations in Linguistics). Stanford, California: CSLI Publications.
- Dressler, Wolfgang U. (1989). Prototypical differences between inflection and derivation. *Zeitschrift für Phonetische Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 42: 3–10.
- Dressler, Wolfgang U. (2000). Naturalness. Booij, Geert, Christian Lehmann, Joachim Mugdan, ur. *Morphology. An International Handbook on Inflection and Word-Formation. Volume 1*. Berlin: Walter de Gruyter, 288–296.
- Dokulil, Miloš (1968). Zur Frage der Konversion und verwandter Wortbildungsvorgänge und –beziehungen. *Travaux linguistiques de Prague* 3: 215–239.
- Greenberg, Joseph (1966). *Language universals: With special reference to feature hierarchies*. The Hague – Paris: Mouton. DOI: <http://dx.doi.org/10.1515/9783110899771>
- Haspelmath, Martin (1996). Word-class-changing inflection and morphological theory. Booij, Geert, Jaap van Marle, ur. *Yearbook of Morphology 1995*. Dordrecht: Springer, 43–67. DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-94-017-3716-6_3
- Hopper, Paul J., Sandra A. Thompson (1984). The Discourse Basis for Lexical Categories in Universal Grammar. *Language* 60.4: 703–752. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/413797>
- Horvat, Marijana, Ermina Ramadanović (2008). Tvorba glagola u djelu *Svašta po malo* Blaža Tadijanovića. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslavlje* 34: 133–153.
- Kastovsky, Dieter (1996). Verbal Derivation in English: A Historical Survey. Or Much Ado About Nothing. Britton, Derek, ur. *English Historical Linguistics 1994*. (Current Issues in Linguistic Theory 153). Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, 93–117.
- Kastovsky, Dieter (2005). Conversion and/or zero: word-formation theory, historical linguistics, and typology. Bauer, Laurie, Salvador Valera, ur. *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*. Münster: Waxmann Verlag, 31–51.
- Lieber, Rochelle (2004). *Morphology and Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511486296>
- Lieber, Rochelle, Pavol Štekauer, ur. (2014). *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*. Oxford: Oxford University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199641642.001.0001>
- Manova, Stela (2005a). Towards a theory of conversion in Slavic: Evidence from Bulgarian, Russian and Serbo-Croatian. *Glossos* 6 (<http://www.seelrc.org/glossos>), 14. travnja 2010.
- Manova, Stela (2005b). Derivation versus inflection in three inflecting languages. Dressler, Wolfgang, Dieter Kastovsky, Oskar E. Pfeiffer and Franz Rainer, ur. *Morphology and its demarcations: Selected papers from the 11th Morphology meeting*, Vienna, February 2004. (Current Issues in Linguistic Theory 264), 233–252. DOI: <http://dx.doi.org/10.1075/cilt.264.15man>
- Manova, Stela, Wolfgang U. Dressler (2005). The morphological technique of conversion in the inflecting-fusional type. Bauer, Laurie, Salvador Valera, ur. *Approaches to Conversion/Zero-Derivation*. Münster: Waxmann Verlag, 67–103.
- Manova, Stela (2011). *Understanding Morphological Rules. With Special Emphasis on Conversion and Subtraction in Bulgarian, Russian and Serbo-Croatian*. Dordrecht: Springer Verlag.

- Marchand, Hans (1969). *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach*. München: Beck.
- Marković, Ivan (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- van Marle, Jaap (1996). The unity of morphology: on the interwovenness of the derivational and inflectional dimension of the word. Booij, Geert, Jaap van Marle, ur. *Yearbook of Morphology 1995*. Dordrecht: Springer, 67–83. DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-94-017-3716-6_4
- Mikić Čolić, Ana (2015). Tvorba glagolskih neologizama i uklapanje u jezični sustav. *Fluminensia* 27.1: 87–103.
- Perlmutter, David M. (1988). The Split Morphology Hypothesis, Evidence from Yiddish. Hammond, Michael, Michael Noonan, ur. *Theoretical Morphology*. San Diego: Academic Press, 79–100.
- Plag, Ingo (1999). *Morphological Productivity. Structural Constraints in English Derivation*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Plag, Ingo (2003). *Word-Formation in English*. Cambridge University Press. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511841323>
- Plank, Frans (1994). Inflection and Derivation. Asher, Ronald E., ur. *Encyclopedia of Language and Linguistics. Volume 3*, 1671–1678. Oxford: Pergamon.
- Rosch, Eleanor, Carolyn B. Mervis (1975). Family resemblances: Studies in the internal structure of categories. *Cognitive Psychology* 7: 573–605. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0010-0285\(75\)90024-9](http://dx.doi.org/10.1016/0010-0285(75)90024-9)
- Rosch, Eleanor (1978). Principles of categorization. Rosch, Eleanor, Barbara B. Lloyd, ur. *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 27–48.
- Samardžija, Marko (2003). *Hrvatski jezik 4: udžbenik za 4. razred gimnazije* (4. izd.). Zagreb: Školska knjiga.
- Silić, Josip (1991). Ustrojstvo glagolske osnove. *Suvremena lingvistika* 31–32: 3–12.
- Silić, Josip, Ivo Pranjković (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, Petar (1955). O sufiksima *-isati*, *-irati* i *-ovati*. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 4.2: 36–43.
- Smirnickij, Aleksandr I. (1953). Tak nazivaemaja konverzija i čeredovanie zvukov v anglijskom jazyke. *Inostrannye jazyki v škole* 5: 21–31.
- Smirnickij, Aleksandr I. (1954). Po povodu konversii v anglijskom jazyke. *Inostrannye jazyki v škole* 3: 12–24.
- Stump, Gregory T. (2004). Inflection. Spencer, Andrew, Arnold M. Zwicky, ur. *The Handbook of Morphology*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sweet, Henry (1892–1898). *A New English Grammar logical and historical*. Oxford: Clarendon Press.
- Szymanek, Bogdan (1988). *Categories and Categorization in Morphology*. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Šojat, Krešimir, Matea Srebačić, Vanja Štefanec (2013). CroDeriV i morfološka raščlamba hrvatskoga glagola. *Suvremena lingvistika* 75: 75–96.
- Štekauer, Pavol, Salvador Valera, Lívia Kórtvélyessy (2012). *Word-Formation in the World's Languages. A Typological Survey*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tafra, Branka (1998). Konverzija kao gramatički i leksikografski problem. *Filologija* 30–31: 349–361.

Can denominal formation of Croatian verbs be treated as conversion?

The formation of Croatian verbs has been described in various ways in Croatian linguistics. Unfortunately, many descriptions fall short of being truly illuminating since the data have not been held up to sufficient scrutiny. What is missing is their critical assessment in the light of issues and debates that have dominated theoretical morphology, viz. on the nature of derivational and inflectional categories and their differentiation (but see Marković 2012). The goal of the present paper is to foreground some of the vagueness and inconsistencies that this situation has engendered in the description of the formation of Croatian verbs from non-verbs. We will discuss arguments for an alternative interpretation of what has typically been analyzed as the derivation of denominal verbs by means of the suffixes *-i-*, *-a-*, *-ov-a-*. This will underscore the need to at least buttress the time-honored descriptions with proper arguments, if not modify them in the light of the arguments presented. This concerns primarily the status and function of those suffixes in the structure of denominal verbs given that a review of existing literature points to: (a) a lack of arguments for treating those suffixes as derivational, (b) the existence of alternative descriptions in anglophone linguistic references of analogical word formation processes in other Slavic languages, including Croatian, where the corresponding/given suffixes are not considered (primarily) derivational, (c) a lack of consideration of the above-mentioned theoretical issues which might have led to more substantiated if not fundamentally different analyses. Since the arguments to be presented clearly indicate a gradient nature of the three suffixes, making them neither uncontroversial means nor unquestionable symptoms of verb formation, we will argue that there is no room for any strict (binary) categorical judgements in the analysis of these verbs, including for a categorical ‘no’ as a response to the question in the title of this paper.

Ključne riječi: tvorba glagola, glagolska preobrazba, denominalni glagoli, fleksijska i derivacijska morfologija, glagolski vid, tematski sufiksi, hrvatski jezik

Keywords: verb formation, conversion, denominal verbs, inflectional and derivational morphology, aspect, thematic suffixes, Croatian language